www.vefik.no

RAPPORT

FORVALTNINGSREVISJON

2023

Hammerfest kommune,
Klima, miljø og energi

FORORD

På bakgrunn av bestilling fra kontrollutvalget har Vefik IKS gjennomført en forvaltningsrevisjon av klima-, miljø og energi i Hammerfest kommune.

Revisjonen har før igangsetting av forvaltningsrevisjonen og ved gjennomføring av undersøkelsen vurdert sin uavhengighet overfor Hammerfest kommune, jfr. kommunelovens § 24-4 og forskrift om kontrollutvalg og revisjon §§ 16-19. Vi kjenner ikke til forhold som er egnet til å svekke tilliten til vår uavhengighet og objektivitet til det arbeidet som har blitt gjort.

Vi takker Samfunnsutviklingssjef Odd R Edvardsen for god tilrettelegging ved gjennomføring av intervju for datainnsamling. Vi takker også rådgiver Grethe Nissen, plansjef Øyvind Sundquist, fagansvarlig Håvard Hargaut-Jensen og innkjøpskonsulent Tom Christian Robertsen for gode tilbakemeldinger i verifiserings-/høringsprosessen.

Alta, 20.juli 2023

Arnt Bjarne Aronsen
Prosjektleder/Forvaltningsrevisor

Ranveig Olaussen
Medarbeider/forvaltningsrevisor

Aud S Opgård
Oppdragsansvarlig forvaltningsrevisor

HOVEDBUDSKAP **1**

SAMMENDRAG **1**

Om undersøkelsen 2

Sentrale vurderinger 2

Anbefalinger 3

1 INNLEDNING **4**

1.1 Kontrollutvalgets bestilling 4

1.2 Formål og problemstillinger 4

1.3 Tema og avgrensninger 4

1.4 Revisjonskriterier 5

1.5 Gjennomføring og metodisk tilnærming 6

2 PLANER OG STYRINGSDOKUMENTASJON **7**

2.1 Krav om planlegging 7

2.2 Status klimagassutslipp lokalt 8

2.3 Om kommunens planverk 8

2.4 Organisering av arbeidet med klima- og miljø 10

3 HAR KOMMUNEN INNARBEIDET TILTAK OG VIRKEMIDLER FOR Å REDUSERE UTSLIPP AV KLIMAGASSER OG SIKRE MER EFFEKTIV ENERGIBRUK OG MILJØVENNLIG ENERGIOMLEGGING I SINE PLANER I SAMSVAR MED REGELVERKET? **11**

3.1 Revisjonskriterier 11

3.2 Data 11

3.3 Vurderinger 16

3.4 Konklusjon 17

4 I HVILKEN GRAD HAR KOMMUNEN IVERKSATT PLANLAGTE TILTAK PÅ KLIMA OG ENERGIOMRÅDET? **18**

4.1 Revisjonskriterier 18

4.2 Data 18

4.2.1 Planer og framdrift 18

4.2.2 Kommunal bygningsmasse 19

4.2.3 Innkjøp og kontrakter 24

4.2.4 Bilordning 26

4.3 Vurderinger 27

4.4 Konklusjon 29

5 KONKLUSJONER **30**

5.1 Har kommunen innarbeidet tiltak og virkemidler for å redusere utslipp av klimagasser og sikre mer effektiv energibruk og miljøvennlig energiomlegging i sine planer i samsvar med regelverket? 30

5.2 I hvilken grad har kommunen iverksatt planlagte tiltak på klima- og energiområdet? 30

6 ANBEFALINGER **31**

7 TABELLER OG VEDLEGG **32**

TILTAKSPLAN 32

ENERGIFORBRUK UTVALGTE BYGG 36

8 KILDER OG LITTERATUR **38**

Vedlegg 1: Kommunedirektørens kommentarer I

Vedlegg 2: Revisjonskriterier II

Vedlegg 3: Metode og gjennomføring IV

Vedlegg 4: Oppdragsansvarlig forvaltningsrevisors egenerklæring VII

HOVEDBUDSKAP

Denne forvaltningsrevisjonen har vi undersøkt om kommunens planverk er i samsvar med Statlige planretningslinjer for klima- og energiplanlegging og klimatilpasning. Vi har også undersøkt i hvilken grad tiltak og virkemidler for klima og miljøtilpasning og omlegging til effektiv bruk av energi er satt i verk.

Undersøkelsen viser at Kommuneplanens samfunnsdel 2015-2027 og Kommuneplanens samfunnsdel for 2021-2032 inneholder tiltak og virkemidler for klimatilpasning- og effektiv bruk av energi i henhold til statlige planretningslinjer. Planene mangler imidlertid en del i forhold til planprosess og beslutningsgrunnlag.

Kommunen har iverksatt miljøvennlige tiltak, men det gjenstår fortsatt en god del i henhold til «Klima- og miljøplan 2022-2027». Siden planen er så fersk har arbeidet med klima-, miljø og energi ikke kommet skikkelig i gang.

SAMMENDRAG

Kommuneplanen inneholder tiltak og virkemidler for klimatilpasning og energiomlegging. Statlige krav til klimatilpasning kom første gang i 2009 og ble fornyet i 2018. Selv om det har vært iverksatt tiltak for energiomlegging og klimatilpasning i kommunen tidligere, har kommunen i påvente av sammenslåing med Kvalsund, vært sent ute med å utarbeide egen plan for klimatilpasning og omlegging til mer effektiv bruk av energi.

Kommuneplanens samfunnsdel inneholder tiltak og virkemidler, men mangler en del krav til beslutningsgrunnlag og planprosess, herunder vurderinger om klimaendringer vil påvirke kritisk infrastruktur, langsiktige utfordringer, mål og strategier.

Selv om Hammerfest kommune er sent ute med planlegging av tiltak og virkemidler for klimatilpasning og energiomlegging må det bemerkes at det har vært iverksatt adekvate tiltak tidligere. Blant annet har det vært gjennomført opprydding i forbindelse med prosjektet «Ren Havn», foretatt innkjøp av fossilfrie kjøretøyer og det er etablert en bildelingsordning med 12 biler for de som jobber i sentrum. Formålet er å redusere bilbruken med 20% og å legge til rette for en bærekraftig, effektiv og miljøvennlig forvaltning av kommunale kjøretøy.

En strategi for mer effektiv bruk av energi for bolig og formålsbygg i klima- og miljø-sammenheng er under utarbeidelse. Det er dokumentert et potensiale for energieffektivisering i kommunale formålsbygg som også vil gi økonomiske innsparinger.

Det er et strategisk mål å benytte innkjøpsmakt til å stille krav om klimavennlige løsninger i anskaffelser og innkjøp. Utfordringer knyttet til rutiner og organisering innenfor kommunale innkjøp bidrar til at klima og miljøhensyn som kunne vært relevant, ikke lar seg benytte i den spesifikke anskaffelse. Gjennom bilagskontroll har denne undersøkelsen avdekket innkjøp utenom rammeavtale som leder til at det er foretatt anskaffelser i stort omfang uten at det er stilt krav om klimavennlige løsninger og effektiv bruk av energi.

Hammerfest kommune har gått til anskaffelse av digitale verktøy for iverksettelse og gjennomføring av vedtak og planer, men som ikke er fullt ut tatt i bruk ennå.

Hammerfest kommune har i liten grad satt i verk planlagte tiltak på klima- og energiområdet tatt i betraktning at de første statlige planretningslinjer trådte i kraft i 2009.

Om undersøkelsen

Formålet med forvaltningsrevisjonen er i første rekke å avklare om Hammerfest kommune har oppfylt sin plikt til å innarbeide klima- og energitiltak i sine planer og dernest å kartlegge i hvilken grad kommunen har iverksatt planlagte tiltak. Problemstillingene har vært:

1. Har kommunen innarbeidet tiltak og virkemidler for å redusere utslipp av klimagasser og sikre mer effektiv energibruk og miljøvennlig energiomlegging i sine planer i samsvar med regelverket?
2. I hvilken grad har kommunen iverksatt planlagte tiltak på klima- og energiområdet?

Revisjonen har undersøk om kommunens planarbeid på områdene klima-, miljø og energi er i tråd med nasjonale og lokale føringer. Undersøkelsen har satt søkelys på kommunens planlegging for redusert utslipp av klimagasser og hvordan det planlegges for mer effektiv energibruk og miljøvennlig energiomlegging.

Undersøkelsen har også satt søkelys på om kommuneorganisasjonen har vært pådriver for et miljøvennlig klima i samarbeid med næringsliv og innbyggere og planlagt for innovative og lønnsomme energitiltak i kommunale bygg.

Under problemstilling 2 har vi belyst om kommunen har iverksatt noen av de planlagte tiltakene på klima- og energiområdet. Av 23 oppdrag har vi valgt ut å se nærmere på noen få områder for å besvare kontrollutvalgets problemstillinger, dette er bruk av energi i kommunal bygningsmasse, innkjøp og kontrakter og kommunens bilordning.

I denne undersøkelsen har vi benyttet intervju og dokumentanalyse for innsamling av data og en kvalitativ undersøkelse ved analyse av innsamlede data.

Revisjonskriteriene i denne undersøkelsen er basert på en rekke kilder, blant annet Statlige planretningslinjer for klima- og energiplanlegging og klimatilpasning, veileder for intern kontroll i kommunene og lov om offentlige anskaffelser.

Sentrale vurderinger

Kommuneplanens samfunnsdel skal inkludere en overordnet vurdering av om klimaendringer vil påvirke langsiktige utfordringer, mål og strategier. Undersøkelsen viser at kommunens planverk ikke ivaretar alle kravene til planprosess og beslutningsgrunnlag når det gjelder klimatilpasning i henhold til de statlige planretningslinjene, ved at det ikke er gjort en overordnet vurdering av om klimaendringer vil påvirke langsiktige utfordringer, mål og strategier, eller at det er gjort vurderinger om endringer i klima kan påvirke samfunnssikkerhet, kritisk infrastruktur befolkningens helse eller forutsetninger for næringslivet.

Det er krav om at det skal være etablert en internkontroll med administrasjonens virksomhet for å sikre lover, forskrifter og politiske vedtak følges opp og etterleves. Det er i den sammenheng foretatt anskaffelse av digitalt system for planlegg og rapportering (Framsikt) som ikke er fullt ut tatt i bruk ennå.

Det er forventet at arbeidet med oppgradering av kommunale bygg vil gi et vesentlig bidrag til arbeidet med et bedre klima- og miljø. Arbeidet med å fremskaffe et grunnlag for en plan for oppgradering av bygningsmasse er i gang.

Vår undersøkelse av et utvalg innkjøp, omfanget av innkjøp utenom rammeavtaler, organisering av innkjøpsfunksjonen og innretningen av innkjøpsrutinene viser at Hammerfest kommune fortsatt har et forbedringspotensiale når det gjelder krav om klima og miljø i innkjøp og anskaffelser.

Det arbeides aktivt med bildeling og på sikt få flere utslippsfrie biler. Det er lagt til rette for bedre ressursutnyttelse, redusert forbruk, økt ombruk og deleløsninger. Det er ennå et begrenset tilbud i markedet for store kjøretøy beregnet for spesielle formål. Kommunen har aktive prosjekter vedrørende bildeling, utfasing av fossile kjøretøy og alternativ transport under utvikling, men det gjenstår fortsatt en del.

Anbefalinger

Revisjonen anbefaler at det foretas en vurdering av fremtidig organisering av innkjøpsfunksjonen med tanke på å kunne nå strategiske mål om å benytte innkjøpsmakt til å stille krav om klimavennlige løsninger i anskaffelser og innkjøp.

Hammerfest kommune anbefales å videreføre det gode arbeid innenfor Klima-, miljø og energieffektivisering som allerede er satt i gang.

1 INNLEDNING

1.1 Kontrollutvalgets bestilling

Undersøkelsen er gjennomført i tråd med kontrollutvalgets bestilling:

Kontrollutvalget viser til Hammerfest kommunes plan for forvaltningsrevisjon 2021-2024, samt risiko- og vesentlighetsvurderingen som danner grunnlaget for planen. Kontrollutvalget vedtar å igangsette forvaltningsrevisjonen «Klima, miljø og energi» under de forutsetninger som fremgår av saksfremlegget. Kontrollutvalget ber Hammerfest kommunes revisjon (Vefik IKS) om å oversende en prosjektskisse/prosjektplan som viser revisjonens tolkning av oppdraget, slik dette er beskrevet i saksutredningen og kontrollutvalgets vedtak. Kontrollutvalget forutsetter at revisjonen oversender prosjektskissen/prosjektplanen til kontrollutvalget v/sekretariatet innen seks uker etter at bestillingen er formelt formidlet til revisjonen.

1.2 Formål og problemstillinger

Kommunene er pålagt å bidra til reduksjon av klimagassutslipp og økt miljøvennlig energiomlegging gjennom planlegging og øvrig myndighets- og virksomhetsutøvelse. Formålet med forvaltningsrevisjonen er i første rekke å avklare om Hammerfest kommune har oppfylt sin plikt til å innarbeide klima- og energitiltak i sine planer og dernest å kartlegge i hvilken grad kommunen har iverksatt planlagte tiltak.

Undersøkelsen vil bli gjennomført på bakgrunn av 2 hovedproblemstillinger vedtatt av kontrollutvalget.

Hovedproblemstilling 1:

Har kommunen innarbeidet tiltak og virkemidler for å redusere utslipp av klimagasser og sikre mer effektiv energibruk og miljøvennlig energiomlegging i sine planer i samsvar med regelverket?

Hovedproblemstilling 2:

I hvilken grad har kommunen iverksatt planlagte tiltak på klima- og energiområdet?

(Formuleringen av vedtatt problemstilling vurderes å være lite hensiktsmessig, revisor legger følgende forståelse av problemstillingen til grunn i det videre arbeidet. Presiseringen vil ikke endre noe av innholdet i problemstillingen.)

Har kommunen iverksatt planlagte tiltak i henhold til i henhold til fremdriftsplan.

1.3 Tema og avgrensninger

Revisjonens forståelse av problemstilling 1 som framgår av saksutredning i sak 32/2021 er at kontrollutvalget ønsker å få vurdert om kommunens planarbeid på områdene klima-, miljø og energi er i tråd med nasjonale og lokale føringer. Undersøkelsen har satt søkelys på kommunens planlegging for redusert utslipp av klimagasser og hvordan det planlegges for mer effektiv energibruk og miljøvennlig energiomlegging.

Kommuneplanens samfunnsdel setter mål for Hammerfest kommune i inneværende kommunestyreperiode. Under kapittelet *grønne Hammerfest*[1] framgår følgende:

- Vi skal vurdere hensynet til klima og natur i all planlegging og saksbehandling, og omsette klimarelaterte bærekraftsmål til konkret handling.
- Kommuneorganisasjonen skal være pådriver for samarbeid med næringsliv og innbyggere om grønne tiltak. Kommunen skal stille krav til næringsaktører om miljømessig, bærekraftig drift.
- Vi skal bidra til at innbyggerne har muligheter og kunnskaper til å ta riktige miljøvalg i sin hverdag.
- Vi skal planlegge og gjennomføre innovative og lønnsomme energitiltak i kommunale bygg.

Under problemstilling 2 har vi belyst om kommunen har iverksatt noen av de planlagte tiltakene på klima- og energiområdet og hvor langt kommunen er kommet i sitt arbeid.

Av 23 oppdrag har vi valgt ut å se nærmere på noen få områder for å besvare kontrollutvalgets problemstillinger, dette er bruk av energi i kommunal bygningsmasse, innkjøp og kontrakter og bilordning.

1.4 Revisjonskriterier

Revisjonskriterier er samlebetegnelsen på de krav og forventninger som brukes i den enkelte forvaltningsrevisjon for å vurdere den reviderte virksomhet. Faktagrunnlaget vurderes opp mot kriteriene og danner basis for de analyser og vurderinger som foretas, og de konklusjoner som trekkes.

Revisjonskriteriene i denne undersøkelsen er blant annet utledet fra:

- Kommuneloven
- Veileder til Internkontroll i kommunesektoren
- Lov om offentlige anskaffelser
- Forskrift av 28 september 2018: Statlige planretningslinjer for klima- og energiplanlegging og klimatilpasning
- Kommuneplanens samfunnsdel for Hammerfest kommune
- Kommuneplanens arealdel
- Grønne Hammerfest
- Klima- og miljøplan for Hammerfest kommune
- Budsjett- og økonomiplan (klimabudsjett)
- Tematiske planer og strategier som omhandler klima- og miljø
- Hammerfest kommunes planstrategi

[1] https://pub.framsikt.net/plan/hammerfest/plan-3d236225-b2c9-41f5-a630-a5110c1eeb4e#/generic/summary/8c326135-e5fb-4685-a2fe-b377dc1ecb55?scrollTo=t-4e6f623f-9fb1-4507-a607-809278804139.

Revisjonskriteriene er listet opp under og er utdypet i vedlegg 2 til rapporten

Problemstilling 1:

- Kommunen skal i sin overordnede planlegging innarbeide tiltak og virkemidler for å redusere utslipp av klimagasser og sikre mer effektiv energibruk og miljøvennlig energiomlegging.
- Kommuneplanens samfunnsdel skal inkludere en overordnet vurdering av om klimaendringer vil påvirke langsiktige utfordringer, mål og strategier.
- Planer som behandler klima- og energispørsmål, skal følges opp gjennom handlingsdelen og mer detaljerte planlegging.
- Planer som behandler klima- og energispørsmål, skal vurderes revidert hvert fjerde år.

Problemstilling 2:

- Kommunen skal ha etablert systemer og rutiner for iverksettelse og gjennomføring av vedtak og planer
- Kommunen skal ha etablert systemer og rutiner for å sikre at det stilles krav til klima og miljø i anskaffelser og kontrakter
- Kommunen skal kunne dokumentere praksis for å følge opp iverksettelse og gjennomføring av oppdrag og tiltak etter klima- og miljøplanen.

1.5 Gjennomføring og metodisk tilnærming

Metode er samlebetegnelsen på de framgangsmåtene som benyttes for å samle inn og behandle data som kan gi svar på problemstillingen i en undersøkelse Fremgangsmåtene ved innsamling av data i denne undersøkelsen har vært intervju og dokumentanalyse. Vi har innhentet plandokumenter og gjennomført intervjuer.

Oppstartbrev ble sendt kommunedirektøren den 16.januar med anmodning om å oppnevne kommunens kontaktperson i oppdraget. Oppstartsmøte ble gjennomført den 8.februar og innsamling av data ble satt i gang samme dag ved intervju av relevante fagpersoner fra kommunen

I denne forvaltningsrevisjonen har vi gjennomført fokusgruppeintervju og e-postintervju med fagfolk innenfor eiendomsforvaltning, innkjøp, bilordning og arealplanlegging mv. Vi har gjennomført dokumentanalyse av kommuneplanens samfunnsdel og -arealplan, kommuneplanens planstrategi, klima- og miljøplanen, rapporter, møtereferater og andre interne dokumenter som går fram av denne rapport. Referater fra intervju er verifisert av deltakerne og alle data som er fremkommet muntlig og som er brukt i rapporten er akseptert av kilden.

En nærmere redegjørelse for framgangsmåte, metodevalg, og kvalitetssikring framgår av rapportens vedlegg 3.

2 PLANER OG STYRINGSDOKUMENTASJON

2.1 Krav om planlegging

I 2009 ble det utarbeidet statlige retningslinjer for klima- og energiplanlegging i kommunene. Det ble blant annet satt krav til at kommunene gjennom planlegging og myndighetsutøvelse skulle gå foran i arbeidet med å redusere klimagassutslipp, sikre mer effektiv bruk av energi og bidra til miljøvennlig energiomlegging. I 2018 ble det vedtatt nye retningslinjer for planlegging og klimatilpasning. Oversikt over krav til klima- og energiplanlegging går fram av tabellen under.

Tabell 1 – Oversikt over hva planen bør inneholde[2]		
	«børkrav» 2009	«børkrav» 2018
Informasjon om klimagassutslipp i kommunen, fordelt på kilder og sektorer	X	X
Informasjon om energisystem, energiforsyning og forbruk av energi innen kommunens grenser, herunder tilgang på miljøvennlige energiressurser	X	X
Framskrivning av utslippene i kommunen om det ikke gjennomføres nye tiltak, forventet etterspørsel etter energi og forventet ny energiproduksjon	X	X
Ambisiøse mål for utslippsreduksjoner	X	X
Ambisiøse mål for mer effektiv energibruk og miljøvennlig energiomlegging i kommunal bygnings-masse og i kommunen for øvrig.	X	X
Tiltak og virkemidler for reduksjon av klimagass-utslipp, mer effektiv energibruk og miljøvennlig energiomlegging. Tiltakene og virke-midlene bør i størst mulig grad være koplet til oppnåelse av de målene som er satt av kommunen	X	X + litt utdypet
Utredning av virkemidler som kan tenkes benyttet for å nå målsettingene, herunder en vurdering av om virkemidlene er kostnadseffektive.	X	X + litt utdypet
Handlingsprogram med en tydelig ansvarsfordeling for oppfølging av klima- og energiplanene	X	X
Sammenhengen mellom klima- og energiplanlegging og samordnet bolig-, areal- og transportplanlegging		X

[2] Statlig planretningslinje for klima- og energiplanlegging og kommunene utarbeidet i 2008 og 2018.

2.2 Status klimagassutslipp lokalt

Under har vi fremstilt grafer som viser en oversikt over klimagassutslipp lokalt.

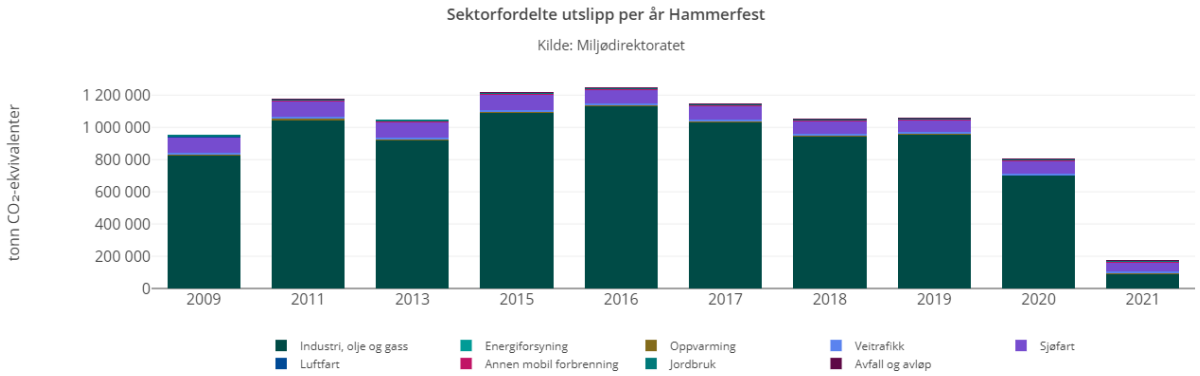

Grafen viser historiske klimagassutslipp for Hammerfest. Det går fram at industri, olje og gass- sektoren er den største kilden til utslipp lokalt.

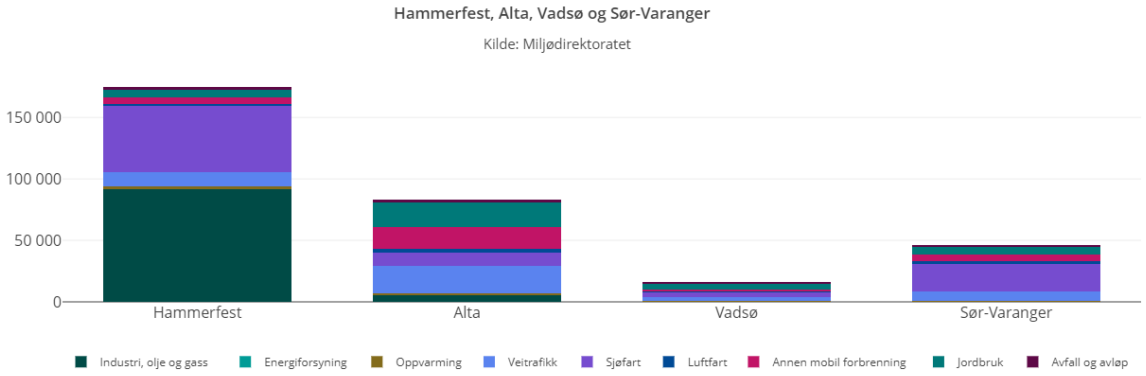

Grafen viser historiske klimagassutslipp totalt (tonn CO2-ekv) i 2021 for Hammerfest sammenlignet med andre kommuner i fylket.

2.3 Om kommunens planverk

I dette kapittelet vil vi gi en oversikt over planverket i Hammerfest kommune som omhandler klima-, miljø og energi. Figuren under viser en sammenheng mellom langsiktige og kortsiktige planer i Hammerfest kommune.[3]

Ifølge kommunens planstrategi består Kommunens langsiktige del av en samfunnsdel og en arealdel. Arealdelen er juridisk bindende mens samfunnsdelen er retningsgivende for kommunens virksomhet. Handlingsdelen til kommuneplanen er en 4-årig plan som skal synliggjøre prioriterte ressurser, planleggings- og samarbeidsoppgaver og konkrete tiltak innenfor gitte rammer. Den 4-årige økonomiplanen kan inngå som en del av handlingsdelen. I tillegg har kommunen en rekke del- og temaplaner. En kommunedelplan for tema eller virksomhetsområde skal inneholde en tiltaksdel for påfølgende fire år og skal ha planprogram. Kommunedelplan-begrepet brukes som oftest i forbindelse med arealplaner. En temaplan skal bygge på målene og strategiene i kommuneplanens samfunnsdel, Planstrategi 2020-2023 og planprogram for ny kommuneplan 2021-2032, angi politiske retningsvalg og ha en målbar

[3] Planstrategi 2020-2023 og planprogram for kommuneplanens samfunnsdel 2021-2023, s.3.

tiltaksdel. Planen gjelder for et kommunalt myndighetsområde/ tema som kommunen definerer. Strategidokumenter inneholder retningsvalg, men ikke konkrete tiltak. Kommunal planstrategi skal klargjøre hvilke planoppgaver kommunen bør starte opp eller videreføre for å legge opp til en ønsket utvikling.

Kommuneplanens samfunnsdel er delt inn i fem områder – deriblant «Grønne Hammerfest» som inneholder mål og strategier i forbindelse med kommunens overgang til et fornybart og bærekraftig samfunn. I klima- og miljøplanen er det redegjort for tiltak som er gunstige å gjennomføre for å oppnå vedtatte klimamål og strategier.

Det er satt i gang et arbeide med å utarbeide klimabudsjett og -regnskap for kommunen som skal fungere som et styringsverktøy for kommunen. Klimabudsjettet vil tydeliggjøre hvilke virksomheter som er ansvarlige for å gjennomføre og følge opp tiltakene i budsjettet.

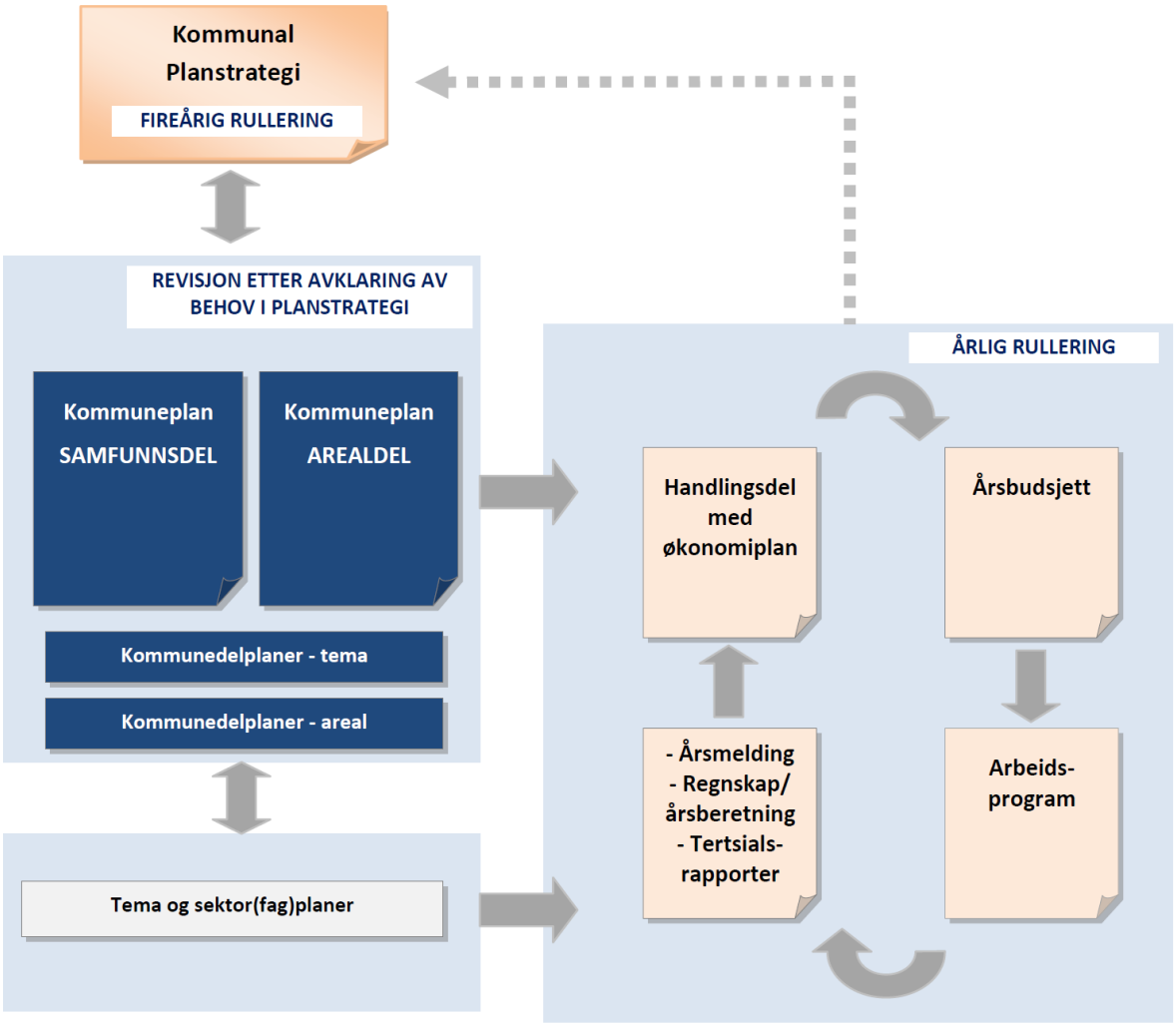

2.4 Organisering av arbeidet med klima- og miljø

Klima- og miljøplanen skal bidra til å integrere klima- og miljøarbeidet i hele kommuneorganisasjonen og samtidig bidra til å legge til rette for at næringslivet omstiller seg. Planen skal legge til rette for tiltak for å bidra til utslippsreduksjonen med 55 % innen 2030 og en omlegging av kommunen til et null-utslipp-samfunn innen 2050. Målet om å bli en nullutslippskommune vil si at vi skal kutte alle direkte utslipp innenfor kommunen sine grenser, og at utslipp som konsekvens av kommuneorganisasjonen sine innkjøp skal bort. Klimaplanen angår med andre ord alle og skal bidra til at vi i fellesskap kan omstille kommunesamfunnet. Planen skal være det styrende dokumentet for kommunens arbeid innen klima, energi og miljø. Gjennom satsningen vil kommunen ta en sentral posisjon for en by- og samfunnsutvikling som knytter seg sterkt til mer klima, energi- og miljøvennlige løsninger.

Slik det er nå er det sektorene/virksomhetene og foretakene som planlegger og gjennomfører de tiltak som skal realiseres. For at kommunen skal klare å jobbe strategisk, samlet og fremtidsrettet med klimatematikken, er det dermed essensielt at flere av kommunens virksomheter involveres sterkere i det strategiske klimaarbeidet. Kommunen bør derfor opprettet et internt tverrfaglig klimanettverk, samt ansette en leder for dette arbeidet.[4]

[4] Klima- og miljøplan s.14.

3 HAR KOMMUNEN INNARBEIDET TILTAK OG VIRKEMIDLER FOR Å REDUSERE UTSLIPP AV KLIMAGASSER OG SIKRE MER EFFEKTIV ENERGIBRUK OG MILJØVENNLIG ENERGIOMLEGGING I SINE PLANER I SAMSVAR MED REGELVERKET?

3.1 Revisjonskriterier

- Kommunen skal i sin overordnede planlegging innarbeide tiltak og virkemidler for å redusere utslipp av klimagasser og sikre mer effektiv energibruk og miljøvennlig energiomlegging.
- Kommuneplanens samfunnsdel skal inkludere en overordnet vurdering av om klimaendringer vil påvirke langsiktige utfordringer, mål og strategier.
- Planer som behandler klima- og energispørsmål, skal følges opp gjennom handlingsdelen og mer detaljerte planlegging.
- Planer som behandler klima- og energispørsmål, skal vurderes revidert hvert fjerde år.

3.2 Data

Revisjonskriterium nr. 1: Kommunen skal i sin overordnede planlegging innarbeide tiltak og virkemidler for å redusere utslipp av klimagasser og sikre mer effektiv energibruk og miljøvennlig energiomlegging.

.

Norge fikk sine første statlige planretningslinjer for klima- og energiplanlegging i 2009. Ny forskrift om statlige planretningslinjer kom 28. september 2018.

I Kommuneplanens samfunnsdel 2015-2027 var klima- og miljø et av fem satsingsområder. «Begrepet satsningsområde skal forstås slik at det er noen områder som skal ha særskilt oppmerksomhet mot år 2027. Det er nødvendig å se mål og strategier innen de ulike satsningsområdene i sammenheng. For hvert satsningsområde er det oppført Mål – slik vil vi ha det, og Strategier – dette vil vi gjøre. Tiltakene skal komme i underliggende planer».[5]

Kommuneplanens samfunnsdel for Hammerfest kommune i 2015 hadde noen målsettinger på klima og miljø, men arbeidet med egen plan ble utsatt i påvente av sammenslåing av Hammerfest og Kvalsund kommune.

I Kommune-planens samfunnsdel 2021-2032 hvor kommunen har gitt FNs bærekraftsmål en sentral rolle, har kommunen innarbeidet klima og miljø i overordnet planlegging. Av planen kan vi lese: «FNs bærekraftmål har en sentral rolle i alt planarbeid og forplikter oss alle fremover».

[5] Kommuneplanens samfunnsdel 2015-2027 s.5.

Kommunens plan for klima, miljø og energi ble vedtatt og ferdigstilt pr desember 2022[6] og «… arbeidet med å iverksette planlagte tiltak er ikke kommet ordentlig i gang». [7]

I henhold til de statlige planretningslinjene bør planer om klima- og energispørsmål inneholde tiltak og virkemidler for reduksjon av klimagassutslipp, mer effektiv bruk av energi og miljøvennlig energiomlegging. Tiltakene og virkemidlene bør i størst mulig grad være koblet til oppnåelse av de målene som er satt av kommunen, og ha moderate kostnader sammenholdt med andre tiltak som kan gjennomføres med samme formål.

Kommuneplanens samfunnsdel «Grønne Hammerfest» inneholder mål og strategier i forbindelse med kommunens overgang til et fornybart og bærekraftig samfunn. I «Klima- og miljøplanen 2022-2027» er det redegjort for tiltak som er gunstige å gjennomføre for å oppnå vedtatte klimamål og strategier.

Planverket skiller mellom oppdrag og tiltak, oppdragene er det som kan gjøres innenfor vedtatte budsjett mens tiltak krever budsjettmessige bevilgninger. Det er foreløpig ikke vedtatt oppstart av noen tiltak. Oppdrag er konkrete handlinger som skal sørge for at delmål, strategier og mål oppnås. Endel av oppdragene vil føre til tiltak i kommende økonomiplan/ budsjett, og vil da legges inn som en konsekvens av kostnadsberegninger i oppdrag. Det er pr. nå ikke lagt inn noen bevilgninger i driftsbudsjettet til tiltak.

For å styrke arbeidet med det Grønne Hammerfest er det opprettet en avdeling for næring- og miljø. Det ansatt en ny nærings- og miljøsjef hvor hensikten er å styrke koblingen mellom næring og miljø.

I kommuneplanens samfunnsdel «Grønne Hammerfest Mål nr.1 og 2 er det lagt inn mål om ren luft og reduksjon av klimagassutslipp mens det i Mål nr.3 er mål om ansvarlig bruk av energi.

I hovedmål 01[8] heter det at «Alle kommunens innbyggere har tilgang … på ren luft, og i strategi 01D er det navngitte strategier som bidrar til å redusere luftforurensing … (mv). I hovedmål 02 står det: «Hammerfest kommune samarbeider med næringslivet og innbyggerne for reduksjon av klimagassutslipp …», målsettingen er fulgt opp med flere strategier som skal medvirke til å realisere målet. Under oppdrag og tiltak i Klima- og miljøplanen[9] er det blant annet lagt til rette for å beregne klimagassutslipp som gir bedre luftkvalitet i Hammerfest og det er lagt til rette for oppgradering av kommunal bygningsmasse. Kostnader knyttet til tiltakene er i liten grad omtalt i planene. I Handlings- og økonomiplanen vil det bli lagt opp til at kostnader ved ulike klima- og miljøtiltak skal synliggjøres.

[6] Klima- og miljøplan 2022-2027.
[7] Ref. intervju.
[8] Klima- og miljøplan 2022-2027, s.5.
[9] Klima- og miljøplan 2022-2027, s.10.

Revisjonskriterium nr. 2: Kommuneplanens samfunnsdel skal inkludere en overordnet vurdering av om klimaendringer vil påvirke langsiktige utfordringer, mål og strategier.

Kommuneplanens samfunnsdel 2021 – 2032 som ble vedtatt den 28.10.2021 er delt opp i fem tema-områder pluss kapittel 1 som er innledningskapittelet og kapittel 8 som omhandler kommunens plansystem. Tema-områdene beskriver kommunes mål og strategier innenfor det enkelte temaområde.

Det skal i alle planer etter plan- og bygningsloven gjøres rede for hvilket kunnskapsgrunnlag som legges til grunn for planleggingen. Med kunnskapsgrunnlag i denne sammenheng legger vi til grunn at det handler om kunnskapsgrunnlag om fremtidige klimaendringer. Dersom det er usikkerhet knyttet til tilgjengelig kunnskapsgrunnlag som har betydning for utfallet av planen, skal dette tydelig framgå.

På dette punkt har vi foretatt en gjennomgang av Planstrategi 2022-2023 og planprogram for kommuneplanens samfunnsdel, Kommuneplanens arealdel 2020-2033, Kommuneplanens samfunnsdel og Klima- og miljøplan 2022-2027. Det er foretatt en redegjørelse for kunnskapsgrunnlaget i Klima- og miljøplanen i eget kapittel fra side 18 til side 23 hvor det vises til arbeidet utført av FNs klimapanel. I vedlegg 9 til Kommuneplanens arealdel er det redegjort for datagrunnlaget.

Når konsekvensen av klimaendringene vurderes, skal høye alternativer fra nasjonale framskrivninger legges til grunn. Planmyndigheten må selv vurdere behovet for å supplere med informasjon om lokale forhold. I klima- og miljøplanen er det lagt til grunn klimamål i samsvar med nasjonale føringer.

Samtidig bør kommunen kartlegge økosystemer og arealbruk med betydning for klimatilpasning. Spesielt våtmarker, myrer, elvebredder og skog som kan dempe effektene av klimaendringer er viktige å ivareta i arealplanleggingen. Forvaltningen av skog og jord kan også bidra med forsynende og opprettholdende tjenester som er viktige å ivareta. Under intervju er vi blitt informert om at: «Vi bruker hensynssoner aktivt for å ivareta spesielle områder, det kan være spesielle våtmarksområder på Sennaland. Vi har bestemt at det ikke skal foretas utbygging av myrområder.» Videre: «Klima-, og miljøplan er en del av den totale planprosessen, og alle deler i planprosessen må ivareta klima og miljø. Videre har vi naturmangfold og miljø som må vurderes tatt i planprosessen. Det må etter bestemmelsene, foretas konsekvensutredning for en del tiltak. Det må også vurderes om tiltaket vil medføre forurensning i området som det må tas hensyn til.»

Kommuneplanens samfunnsdel skal inkludere en overordnet vurdering av om klimaendringer vil påvirke langsiktige utfordringer, mål og strategier.[10] Vurderingen skal skille mellom forhold av betydning for arbeidet med kommuneplanens arealdel, og forhold av betydning for kommunesamfunnet som helhet og kommunen som organisasjon. I kommuneplanens samfunnsdel vises det til at samfunnet vil bli utsatt for mer ekstremvær i fremtiden og at Hammerfest kommune har som mål å redusere klimagassutslipp med 50-55 % innen 2030.

[10] Forskrift om klimatilpasning, nr. 4.3 Krav til planprosess og beslutningsgrunnlag, avsnitt 5.

Revisor kan imidlertid ikke se at det er foretatt en overordnet vurdering av om klimaendringer vil påvirke langsiktige utfordringer, mål og strategier.

I kommuneplanens samfunns- og handlingsdel bør kommunen videre vurdere hvordan endringer i klima kan påvirke blant annet samfunnssikkerhet, kritisk infrastruktur, befolkningens helse, forutsetninger for næringsliv og hvordan dette skal følges opp. Her vises det til at samfunnet vil bli utsatt for mer ekstremvær i fremtiden og at Hammerfest kommune har som mål å redusere klimagassutslipp med 50-55 % innen 2030. Vi kan ikke se at det er foretatt vurderinger om hvordan endringer i klima kan påvirke blant annet samfunnssikkerhet, kritisk infrastruktur, befolkningens helse eller forutsetninger for næringsliv.

Kommuneplanens arealdel må ivareta hensynet til et klima i endring. I planprogrammet skal det gjøres en vurdering av om hensynet til et klima i endring innebærer behov for endringer i reguleringsplan. Det må foretas risiko- og sårbarhetsanalyser tidlig i planprosessen og vurderinger om et endret risiko- og sårbarhetsbilde når nye arealer vurderes tatt i bruk til utbyggingsformål i kommune- og reguleringsplaner.

I vedlegg 9 til Kommuneplanens arealdel går det fram at det hersker usikkerhet knyttet til utbyggingsområder. Det er konkludert med at «… hensynet til risiko- og sårbarhetsforhold i nye utbyggingsområder er tilfredsstillende ivaretatt, men det forutsettes at vurderinger knyttet til viktige risiko- og sårbarhetsforhold foretas i søknad og behandling av byggesaken.

Revisjonskriterium nr. 3: Planer som behandler klima- og energispørsmål, skal følges opp gjennom handlingsdelen og mer detaljerte planlegging.

I klima og miljøplanen er det lagt opp en del mål og strategier som er hentet fra kommuneplanen samfunnsdel. Videre er det lagt noen delmål som beskriver ønsket tilstand som skal oppnås i planperioden, og som danner grunnlag for de oppdrag og tiltak som skal bidra til måloppfyllelse. Planen knytter sammen kommunens hovedmål og delmål mot FN`s delmål og bærekraftsmål. Planen inneholder oppdrag og tiltak, oppdrag er konkrete handlinger som skal sørge for at delmål, strategier og mål kan oppnås, men som ikke medfører nye kostnader i budsjett, og forutsettes dekket innenfor gitte rammer. En del av oppdragene vil føre til tiltak i kommende økonomiplan/ budsjett, og vil da legges inn som kostnadsberegninger i oppdrag. Det går fram av Klima- og miljøplanen 2022-2027 som ble vedtatt 8.desember 2022 at det ikke er lagt inn noen bevilgninger i driftsbudsjett til tiltak. I vår gjennomgang av tiltaksplan under «Tabeller og vedlegg» av februar 2023 i denne rapport går det fram at det er en rekke tiltak under planlegging. Noen tiltak er delvis iverksatt, men ingen tiltak av vesentlig betydning fra Klima og miljøplanen er påbegynt eller satt i verk. Fra tidligere har Hammerfest kommune gjort betydelige investeringer og tiltak innenfor klima- og miljø innenfor temaene:

- Klimatilpassede boligfelt flere steder i byen
- Skredsikring i nesten hele byen
- Sneskjermingsplan med sneskjermer for hele byen

- Krav til fjernvarmetilknytning i sentrum
- Opprensking i havna gjennom prosjekt «ren havn».

Revisjonskriterium nr. 4: Planer som behandler klima- og energispørsmål, skal vurderes revidert hvert fjerde år.

Fra kommuneadministrasjonen har vi mottatt følgende redegjørelse: «Hammerfest kommune vil presisere at vi følger gjeldene lovverk og utarbeider en planstrategi synkront med hvert kommunevalg. I denne planstrategien vurderer kommunen hvilke planer som skal revideres i neste kommunestyreperiode samt hvilke nye planer som kommunen trenger fremover. Her vil forholdet til klima og energispørsmål inngå som en del av vurderingen, både for temaplaner og virksomhetsplaner, men også for vurderingen av fysiske reguleringsplaner. Samtidig er det et krav at man skal gjøre en vurdering av om det er nødvendig å rullere overordnet planverk. Dette gjelder da først og fremst kommuneplanens arealdel og samfunnsdel».

Kommuneplanens arealdel 2021-2033 og Kommuneplanens samfunnsdel 2021-2032 er kommunens gjeldende planverk for inneværende periode, det samme gjelder for kommuneplanens planprogram. Klima- og miljøplanen gjelder for 2022-2027. Den forrige Arealplanen for Hammerfest kommune var fra 2010 og Arealplanen for Kvalsund kommune var fra 2003. Dette betyr ikke at kommunens overordnede planer har en gyldighetsperiode på 12 år, de gjelder fram til ny plan er vedtatt. Overordnede planer vil ofte har et perspektiv over en periode på 12 år.

3.3 Vurderinger

Kommunen skal i sin overordnede planlegging innarbeide tiltak og virkemidler for å redusere utslipp av klimagasser og sikre mer effektiv bruk av energi.

De første krav om å hensynta klima-, miljø og energi i kommunal planlegging kom i 2009. Hammerfest kommune har iverksatt ulike tiltak med hensyn til klima-, miljø og energi og kommunestyret vedtok sin første handlingsplan for klima- og miljø (Klima- og miljøplan 2022-2027) i desember 2022.

I gjeldende klima- og miljøplan er det innarbeidet 23 tiltak og virkemidler for å redusere utslipp av klimagasser og å sikre mer effektiv energibruk. Noen tiltak er delvis iverksatt, og noen er under planlegging. Det er foreløpig ikke satt av budsjettmidler til store klimatiltak og det må forventes at tiltakene vil kreve store bevilgninger. Det vil bli krevende å gjennomføre klimatilpasning samtidig som den ordinære tjenesteproduksjon skal ivaretas.

Kommuneplanens samfunnsdel skal inkludere en overordnet vurdering av om klimaendringer vil påvirke langsiktige utfordringer, mål og strategier. Undersøkelsen viser at kommunens planverk ikke ivaretar alle kravene til planprosess og beslutningsgrunnlag når det gjelder klimatilpasning i henhold til de statlige planretningslinjene ved at det ikke er gjort en overordnet vurdering av om klimaendringer vil påvirke langsiktige utfordringer, mål og strategier, eller at det er gjort vurderinger om endringer i klima kan påvirke samfunnssikkerhet, kritisk infrastruktur befolkningens helse eller forutsetninger for næringslivet.

Planer som behandler klima- og energispørsmål, skal følges opp gjennom handlingsdelen og mer detaljerte planlegging.

Det er i Klima-, og miljøplanen 2022-2027 lagt opp til 23 ulike oppdrag og virkemidler for klimatilpasning og mer effektiv bruk av energi. Det er videre lagt opp til at bevilgninger til tiltak vil bli innarbeidet i kommende budsjetter og økonomiplaner.

Planer som behandler klima- og energispørsmål, skal vurderes revidert hvert fjerde år.

Kommuneplanens arealdel 2021-2033 og Kommuneplanens samfunnsdel 2021-2032 er kommunens gjeldende planverk for inneværende periode, det samme gjelder for kommuneplanens planprogram. Klima- og miljøplanen gjelder for 2022-2027. Hvert fjerde år tar kommunestyret stilling til om kommuneplanen skal revideres. Varigheten for kommuneplanens arealdel er ikke lovfestet, men er vanligvis 12 år eller 3 kommunestyreperioder. Det betyr at planperioden utvides med nye 4 år for hver revisjon. Hvis det settes i gang en revisjon av kommuneplanen, skal det utarbeides et planprogram. Planer som behandler klima- og energispørsmål, blir vurdert i henhold til de statlige panretningslinjene.

3.4 Konklusjon

Har kommunen innarbeidet tiltak og virkemidler for å redusere utslipp av klimagasser og sikre mer effektiv energibruk og miljøvennlig energiomlegging i sine planer i samsvar med regelverket?

Statlige krav til klimatilpasning kom første gang i 2009 og ble fornyet i 2018. Selv om det har vært iverksatt tiltak for energiomlegging og klimatilpasning har kommunen vært sent ute med planlegging av klimatilpasning og omlegging til mer effektiv bruk av energi.

Kommuneplanens samfunnsdel inneholder tiltak og virkemidler, men mangler vesentlige deler det er stilt krav om. Her mangler blant annet vurderinger av om klimaendringer vil påvirke kritisk infrastruktur, langsiktige utfordringer, mål og strategier.

4 I HVILKEN GRAD HAR KOMMUNEN IVERKSATT PLANLAGTE TILTAK PÅ KLIMA OG ENERGIOMRÅDET?

Har kommunen iverksatt planlagte tiltak i henhold til fremdriftsplan?

4.1 Revisjonskriterier

- Kommunen skal ha etablert systemer og rutiner for iverksettelse og gjennomføring av vedtak og planer
- Kommunen skal sikre at det stilles krav til klima og miljø i anskaffelser og kontrakter
- Kommunen skal kunne dokumentere praksis for å følge opp iverksettelse og gjennomføring av oppdrag og tiltak etter klima- og miljøplanen.

4.2 Data

4.2.1 Planer og framdrift

Kommunen skal ha etablert systemer og rutiner for iverksettelse og gjennomføring av vedtak og planer. I Framsikt utarbeides ulike kommunale planer som kommuneplanens samfunnsdel, temaplaner og kommuneplaner.[11] Modulen kommunale planer egner seg for et bredt spekter av planer som skal vedtas politisk samt administrative planer. Rapporteringsstaus inkludert økonomisk prognose er tilgjengelig for leder på alle nivå. Ifølge intervju er «Framsikt et omfattende dataverktøy som ikke er fullt ut tatt i bruk ennå, det vil nok ennå ta tid før vi er ferdig med innføringen.»

Kommunens plan for klima, miljø og energi ble vedtatt og ferdigstilt pr desember 2022 og kommunen er således ikke kommet ordentlig i gang med oppdragene som er vedtatt. Som en konsekvens av klima-, og miljøplanen har kommunen opprettet en nærings- og miljøavdeling og ansatt en ny nærings- og miljøsjef. Det har vært foretatt en omorganisering innenfor kommunens organisasjon for å styrke arbeidet med det Grønne Hammerfest. Det har vært en del av hensikten å styrke koblingen mellom næring og miljø. I nærings- og miljøavdelingen er det nå en næringssjef, 2 på miljø-, 1 landbrukskonsulent og 1 næringsrådgiver.

I temaplan for klima- og miljø er det lagt til grunn at der er en del tiltak som må på plass før det kan fremmes sak om større bevilgninger og det må foretas utredninger før sakene kan fremmes i enn budsjettprosess. Administrasjonen har i intervju pekt på at «Det er en rød tråd hvor tiltak og oppdrag henger sammen i samfunnsdelen, klima- og miljøplanen og budsjett-/økonomiplanen».

Utslipp i Hammerfest kommune foregår for en stor del i sektorer som kommunen ikke har myndighet over. Derfor vil kommunen gå i dialog med bl.a. næringslivet om begrensning/tiltak mht. klimagassutslipp. Det er satt i gang et arbeide med å kartlegge energiforbruk på kommunale eiendommer som en del av arbeidet i forbindelse med klima-, miljø og energi. I planverket er det utarbeidet og satt opp en oversikt over statistiske data over klimagassutslipp, fordeling i hht kategori mv. (hentet fra miljødirektoratet sine tall) og det er satt opp ambisiøse mål for reduksjon av utslipp fram mot 2050.

[11] https://framsikt.no/framsiktlosningen/kommunale-planer/

Innkjøp er et område hvor kommunen har et betydelig handlingsrom. Kommunen foretar innkjøp for over 600 mill. kroner pr år. Gjennom å stille miljøkrav i anskaffelser gis kommunen muligheter for å påvirke klimagassutslipp, det samme gjelder i forbindelse med dialogen med næringslivet. Kommunen har også et stort forbruk av energi i forbindelse med drift av egne bygg og kan gjøre en god del i denne sammenheng.

Det går fram av klima- og miljøplanen og de andre dokumentene at kommunen har satt ambisiøse mål for reduksjon av klimagassutslipp fram mot 2030 og 2050. Det er et mål om reduksjon på 55% fram mot 2030, foreløpig er det en ukjent størrelse. De områdene kommunen kan påvirke innenfor egen drift er områder som er beskrevet i planen, og som er lite innenfor det store bildet. Kommunen arbeider med å skaffe seg oversikt over det kommunale fotavtrykket, men arbeidet er ikke kommet langt foreløpig.

Innenfor kommunens egen drift kan kommunen i sammenheng med kommunale eiendommer, kommunens bilordning og kommunale innkjøp påvirke utslipp. Det er utarbeidet en oversikt over energiforbruk i forbindelse med kommunal bygningsmasse som grunnlag for et arbeid med å se på hvilke muligheter for reduksjon av utslipp og forbruk av energi som ligger i dette området. Det er under intervju uttalt; «Her må vi se på hva vi kan oppnå med energistyring og andre tiltak».

Det er andre aktører/sektorer som står for persontransporten, fylkeskommunen står for buss og båttransport, annet næringsliv står for skips- og luftfart. Når det gjelder cruisetrafikk, som er en annen stor kilde til utslipp, foreligger det planer om elektrifisering av havnedriften, her vil det være mulig å oppnå en vesentlig reduksjon av utslipp.

4.2.2 Kommunal bygningsmasse

Kommunen skal kunne dokumentere praksis for å følge opp klima-, miljøkrav og energi når det gjelder iverksettelse og gjennomføring av oppdrag, tiltak, planer og anskaffelser.

Kommunal bygningsmasse er et av 23 oppdrag i Klima- og miljøplanen. Det er et mål at kommunal bygningsmasse skal være oppgradert inne 2030. I kommunens temaplan for eiendomsforvaltning er det et delmål: «Redusert energiforbruk og god HMS i kommunale bygg», målene skal nås gjennom å:

- Etablere del-strategi for miljø- og energiledelse innenfor eiendomsforvaltningen
- Etablere energisparekontrakter eller initiere eget energispareprosjekt

Hammerfest kommune har om lag 40 formålsbygg og 300 boliger som blant annet skal dekke kommunens behov for boliger til boligsosialt formål. Eiendomsforvaltningen er organisert under sektor for Teknisk drift og eiendom. Ansvaret for forvaltning av bolig og eiendom er lagt under egen virksomhet for «Forvaltning og Utvikling» mens Byggdrift sorterer under virksomhet for «Drift og vedlikehold». Byggdrift har 24 stillingshjemler og et budsjett på 54,8 million kroner mens Bolig og Eiendom har 7 stillingshjemler. Sistnevnte virksomhet ivaretar også behandling av startlån, økonomisk rådgivning og boligveiledning. Bolig og Eiendom har ikke budsjettmidler til drift og vedlikehold av bygningsmassen eller andre midler til tiltak på bygningsmassen.

Forbruk energi (Se tabell «Energiforbruk utvalgte bygg»):

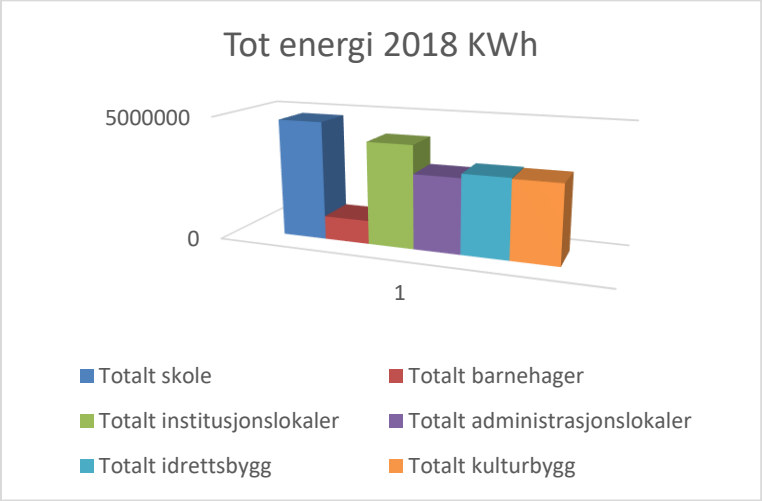

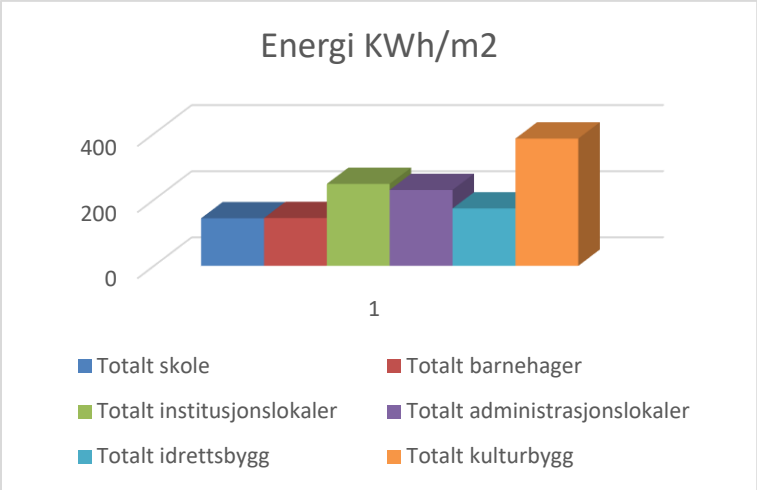

Hammerfest kommune som disponerer en samlet eiendomsmasse bestående av vel 40 formålsbygg som utgjør et areal på 96 260 m2, herunder skoler, barne-hager, institusjonsbygg, administrasjonslokaler, idrettsbygg og kulturbygg. Samlet forbruk av energi er 19 235 352 kilowattimer. (19GWh). Skolene har det høyeste forbruk på 4,8 GWh, videre institusjons-lokaler 4,1 GWh, idrettsbygg 3,2 GWh, kulturbygg 3,51Gwh og administrasjonslokaler 3,0 GWh

Gjennomsnittlig forbruk pr m2 for alle bygg var i 2018 127,71 KWh/m2, forbruket varierte i et spenn fra 385,04 KWh/m2 for kulturbygg ned til 143,96 KWh/m2 for skolene.

Energiforbruk skoler/barnehager

Totalt sett er forbruket størst på skolesektoren som har et samlet energiforbruk på nær 4,8 GWh mens barnehager lå lavest på under 1 GWh. For øvrig lå institusjonslokaler på 4,1 GWh, administrasjonslokaler på 3,0 GWh og idrettsbygg på 3,2 GWh. [12]

Håja barnehage er en relativt ny barnehage med størst areal av barnehagene i Hammerfest, energiforbruket pr m2 her er forholdsvis lavt sammenlignet med øvrige barnehager i Hammerfest. Sammenligningen her bygger på forventningen om at ny teknologi vil gi en gevinst i forbruk av energi sammenlignet med eldre teknologi.

[12] Se tabell over energiforbruk utvalgte bygg

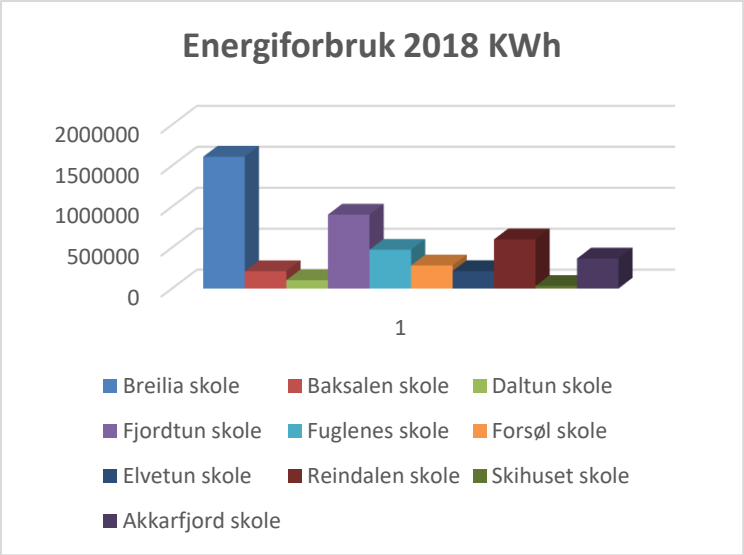

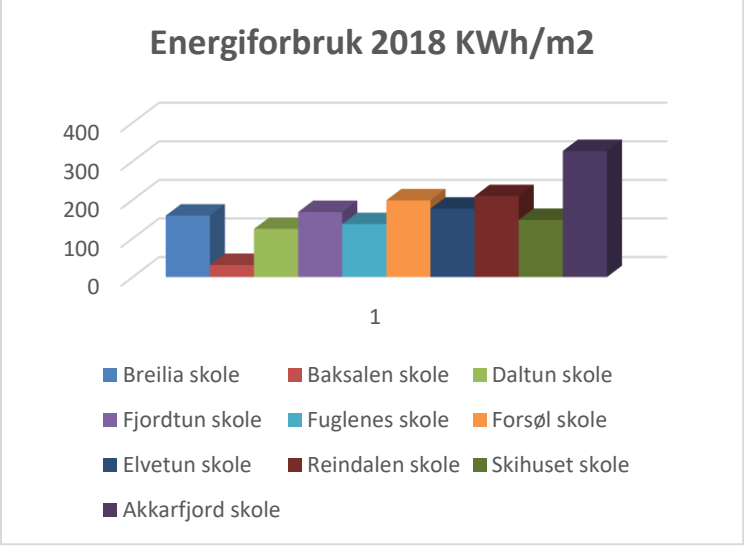

Skoler

Totalt energiforbruk skoler var på 4,79 GWh i 2018.

Breilia skole hadde størst forbruk av energi i 2018 med et forbruk på 1,6 GWh, Fjordtun skole med 0,9 GWh, Reindalen skole 0,6 GWh og Fuglenes skole 0,5 GWh. Baksalen- Daltun-, Fjordtun-, Forsøl-, Elvetun-, Skihuset- og Akkarfjord skoler lå alle lavere i totalt forbruk energi.

Høyest i gjennomsnittlig forbruk pr m2 lå imidlertid Akkarfjord og Reindalen skoler med henholdsvis 327 og 210 KWh/m2. Videre Forsøl- og Elvetun skoler med 199 og 177 KWh/m2. Alle de andre skolene hadde et lavere forbruk. PS. Breilia skole hadde et forbruk på 159 KWh /m2.

Energiforbruk idrettsbygg

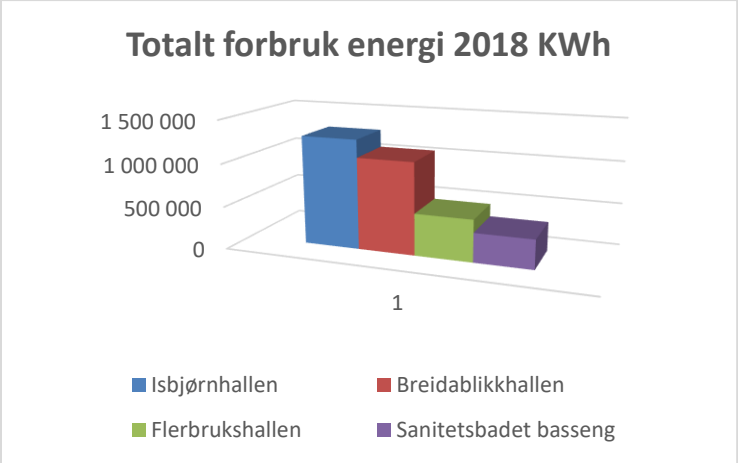

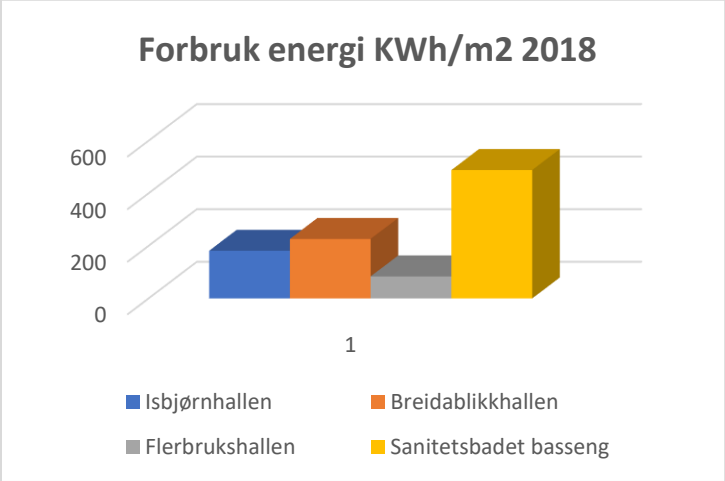

Idrettsbygg

Totalt forbruk energi idrettsbygg i 2018 var på 3,19 GWh.

Det er Isbjørnhallen som har størst forbruk blant idrettsbygg med et totalt energiforbruk i 2018 på nær 1,280 GWh mens Breidablikkhallen lå nær 1,1 GWh. Lavest forbruk hadde Flerbrukshallen med 490 KWh og Sanitetsbadet med 342 KWh

Sanitetsbadet er imidlertid den bygningen med høyest forbruk pr m2 på 488 KWh, Breidablikkhallen har et gjennomsnittlig forbruk på 226 KWh/m2 og Isbjørnhallen på 181 KWh/m2. Flerbrukshallen hadde lavest forbruk pr m2 på 83,7 KWh.

Energiforbruk barnehager

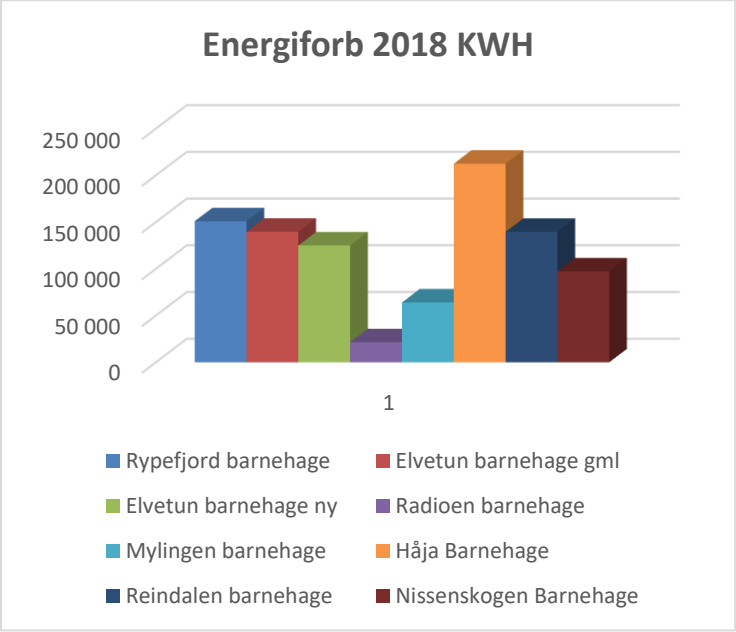

Barnehager

Totalt forbruk energi barnehager i 2018 var på 0,95 GWh.

Sektoren kjennetegnes ved store variasjoner, fra Håja Barnehage med 212 513 KWh med størst forbruk til Radioen- med 21 429 KWh og Mylingen barnehage med 64 024 KWh.

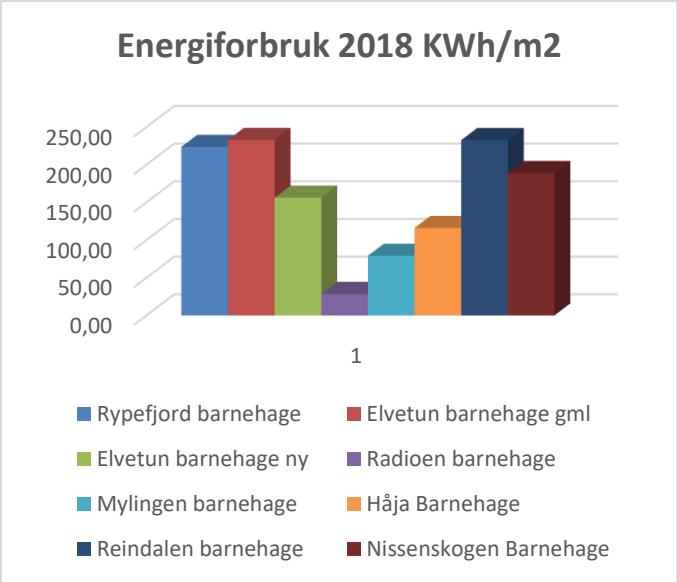

Gjennomsnittlig forbruk i barnehager viser også store variasjoner. Fra Elvetun og Reindalen barnehager som begge har et forbruk på 233 KWh/m2 til Radioen Barnehage med et forbruk på 28,57 KWh/m2. Variasjonen er såpass stor at det vanskelig lar seg forklare uten å søke nærmere informasjon. Det er allikevel grunn for å legge merke til Håja Barnehage med byggeår 2014-15 med et energiforbruk på 116,12 KWh/m2 som er betydelig lavere enn de andre bortsett fra Radioen og Mylingen.

Institusjonslokaler (Se tabell over energiforbruk utvalgte bygg)

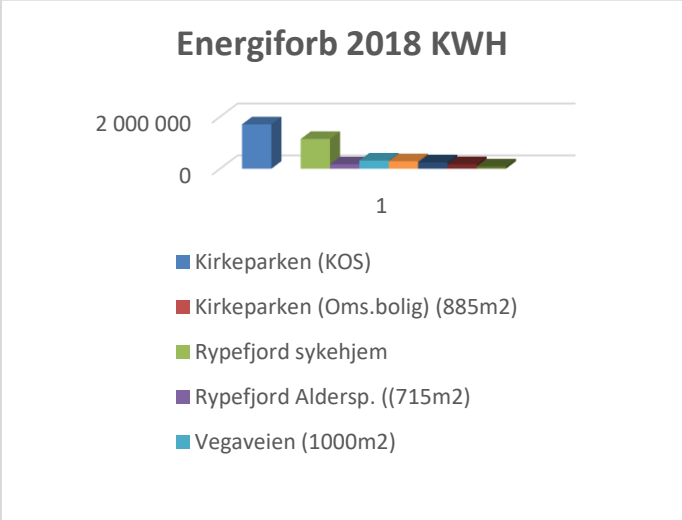

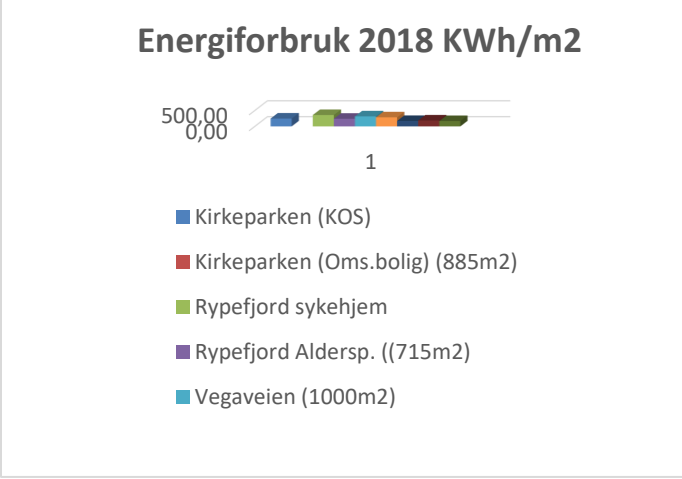

Institusjonslokaler

Kirkeparken og Rypefjord sykehjem skiller seg klart ut med betydelig høyere totalforbruk enn de øvrige institusjonslokaler. De øvrige institusjoner ligger alle med et energiforbruk på 200-300 KWh med unntak for Turistveien 41 (Tjenesten for funksjonshemmede) som ligger på et totalt forbruk på 89 738 KWh.

Når det gjelder forbruk pr kvadratmeter (KWh/2) skiller Rypefjord sykehjem og Vegaveien seg ut med et forbruk pr m2 på henholdsvis 356,70 KWh/m2 og 314,66 KWh/m2. De øvrige institusjoner ligger fra 284, 72 KWh/m2 til 167,11 KWh/m2. Det er grunn for å notere seg Kirkeparken med et forbruk på 246,22 KWh/m2.

Innsparingsmuligheter

Enova gjorde en undersøkelse over samlet energiforbruk i kommunens formålsbygg i 2010. Undersøkelsen viser at Hammerfest kommune hadde innsparings-potensiale på 2,9 GWh ut fra Enova sine beregninger. Med dagens energipriser ville innsparingen vært betydelig.

EPC-modellen gir selvfinansierende oppgradering av kommunal eiendom

Det finnes måter å oppgradere kommunal eiendom på. Modernisering av kulturbygg, administrative bygg, skoler og barnehager mv. vil gi energieffektivisering med økonomisk

I intervju har vi fått opplyst følgende: «Det foreligger så langt ikke en plan for bolig og formålsbygg i klima- og miljøsammenheng, men kommunen arbeider med en strategi som vil inneholde miljøtiltak. Et spørsmål vil være å vurdere alternative energikilder lokalt og om potensialet til å drive eiendomsforvaltning på en effektiv måte er utnyttet. Med tanke på fremtiden foreligger spennende energikilder som kan tas i bruk, energistyring, SD-anlegg[13] og fjernvarme. Det er forsøksprosjekter på gang, hvor det blant annet gjøres forsøk med batteriteknologi. Det finnes også andre kilder med varmepumpe og oppvarming med hjelp av sjøvann, men det koster. Det foreligger behov for vedlikehold og oppgradering, men budsjettmidlene lar vente på seg.»

4.2.3 Innkjøp og kontrakter

Gjennom lov om offentlige anskaffelser § 5 er det stilt krav om klima- og miljø i anskaffelser. Av anskaffelsesforskriften kreves det at oppdragsgiver skal legge vekt på å minimere miljøbelastningen og fremme klimavennlige løsninger.

Klima- og miljøplanen skiller mellom oppdrag og tiltak, oppdragene er det som kan gjøres innenfor vedtatte budsjett mens tiltak krever budsjettmessige bevilgninger. I tiltak nr. 18 er det lagt opp til et tiltak om å stille miljøkrav i anskaffelser. Status for tiltaket er «under planlegging» pr mars 2023.

Kommunens innkjøpsfunksjon som består av 1,5 stillingsresurs, er organisasjonsmessig underlagt stabsområdet økonomi som er en del av sentraladministrasjonen. Kommunens innkjøpsreglement slår fast at «… vi skal innrette vår anskaffelsespraksis slik at den bidrar til å redusere skadelig miljøpåvirkning, og fremme klimavennlige løsninger der det er relevant» ifølge kommunens intranett, «… det betyr at vi må ta hensyn til klima- og miljø i alle anskaffelser.»

[13] Def.: SD-anlegg=sentral driftskontroll.

«Det vil for Hammerfest kommune være sentralt å utnytte handlingsrom for utslippsreduksjon ved å strategisk benytte innkjøpsmakt til å stille krav om klimavennlige løsninger i anskaffelser og innkjøp, og slik bidra til grønn omstilling og innovasjon i markedet»[14] slik det går fram av klima- og miljøplanen. Videre har Kommunestyret i Hammerfest stilt krav om at det skal stilles strenge miljøkrav i alle anskaffelser og anbudskonkurranser.[15] Innkjøp skal brukes strategisk for å fremme klimavennlige og sirkulære løsninger for å redusere lokale klimagassutslipp.

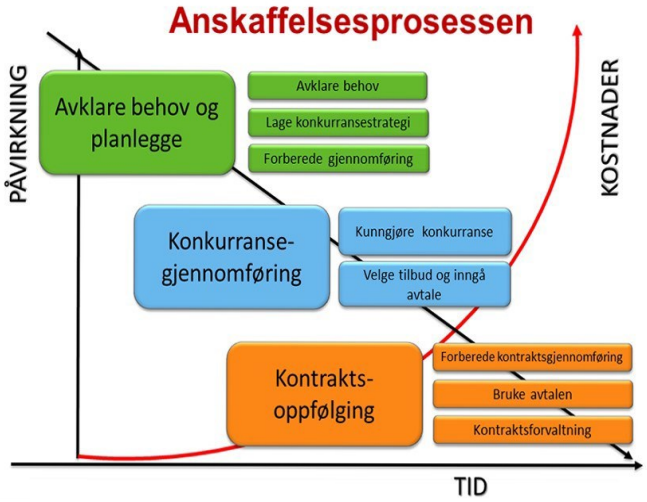

Dersom anskaffelsen gjennomføres av virksomheten selv, skal kopi sendes til Økonomi v/innkjøp. Av kommunens anskaffelses-reglement kap. 3 pkt. 2 framgår at « …innkjøpsavdelingen i Hammerfest kommune for hjelp til utføring, samt utlysning på Doffen» må kontaktes. Videre står det under kapittel 4. Anskaffelsesverdi kr 2 000 000/ 51 500 000, pkt.2 «Anskaffelsen skal utføres av innkjøpsavdelingen i Hammerfest kommune.»

Innkjøpsavdelingen har i intervju gitt uttrykk for en opplevelse av å ofte komme for sent inn i innkjøpsprosessen, «… innkjøpet er designet ut fra et definert behov og er kommet for langt i prosessen når vi kommer inn til at alle mulige klima og miljøhensyn som kunne vært relevant, lar seg benytte i den spesifikke anskaffelse.» Videre at: «… det ser ut som om økonomi er viktigere enn klima- og miljø». Det er også gitt uttrykk for et behov for integrasjon mellom innkjøpsavdelingen og virksomhetene for å foreta innkjøp som er økonomisk gunstig for kommunen og samtidig gir gode miljøløsninger som er i samsvar med klima- og miljøplanene i kommunen.

I tillegg til det kommunen kan påvirke direkte gjennom egen virksomhet, kan kommunen påvirke sine leverandører gjennom en strukturert og planlagt innkjøpspolitikk, hvor det er elementer av innkjøp etter anbud og rammeavtaler. Vanlig prosedyre for innkjøp er å benytte anbudsprinsippet for større anskaffelser, der man ender opp med en kontrakt for anskaffelsen. For små og mindre innkjøp som er gjentakende ved innkjøp av eksempelvis forbruks-materiell, er det hensiktsmessig å inngå rammeavtaler. Både gjennom enkeltanskaffelser og rammeavtaler skal kommunen stille miljøkrav ved innkjøp.

Av kommunens retningslinjer for anskaffelser er det krav om at inngåtte rammeavtaler skal benyttes for innkjøp under nasjonale terskelverdier. Sum gjennomsnittlige innkjøp pr. år i Hammerfest kommune i årene 2020, 2021 og 2022 var på 377,8 mill. kroner og inkluderer alle rammeavtaler og enkeltanskaffelser. Revisor har gjennom undersøkelser gjort av innkjøpsavdelingen i kommunen, kommet fram til at gjennomsnitt av innkjøp uten

[14] Klima- og miljøplan 2022-2027, s.4.
[15] I klima- og miljøplanen 2022-2027 pkt.18.

rammeavtale for årene 2020-2022 var 103,8 mill. kroner pr. år. Revisor har ikke kjennskap i hvilken grad det er stilt miljøkrav ved innkjøp utenom rammeavtale.

Vi har foretatt en gjennomgang av et utvalg innkjøp i Hammerfest kommune hvor formålet var å se om vi fant innkjøp i kommunen hvor det ikke var stilt krav om klima- og miljø. Vi valgte ut et lite utvalg på åtte innkjøp etter tilfeldig metode. I vårt utvalg på åtte innkjøp fant vi fire innkjøp hvor det ikke var stilt krav til klima- og miljø.

4.2.4 Bilordning

Hammerfest kommune har arbeidet en tid med å finne ordninger for bærekraftig forvaltning av bilparken i kommunen, formålet har vært å fremme etablerte målsettinger om bærekraft. Kommunen har om lag 150 kjøretøyer som omfatter alt fra snøscooter til brannbiler. Kommunen har også kjøpt inn sykler for å dekke enkle transportbehov.

Det pågår et løpende arbeid med å finne løsninger for en bærekraftig forvaltning av bil. Av det som kjøpes inn av nye kjøretøy er ca. 90% el-biler. Det er ennå et begrenset tilbud i markedet for store kjøretøy beregnet for spesielle formål. Så skal innkjøpet dekke et på-forhånd definert behov. Fram til nå er det begrensningen i markedet for kjøretøy som skal dekke forutbestemte behov. Det er foreløpig lange ventelister for innkjøp av el-biler for bestemte behov.

Det arbeides mot et mål å redusere bilparken med 20% i løpet av en fireårs periode og å redusere bilbruken med 20%. Kommunen har tatt i bruk en del digitale hjelpemidler i arbeidet for å nå målene, blant annet bruk av GPS. Det arbeides også med å redusere bruk av privat bil i tjenesten. Her er det innarbeidet en gammel praksis som må forandres og det vil også kreve endring av holdninger hos mange.

Virksomhetene har egne kjøretøyer som administreres av virksomheten selv. Det lages systemer med å organisere bilbruken på en hensiktsmessig måte hvor det etableres et system med å bestille biler i en pool-ordning. Dette arbeidet handler om roller i organisasjonen og hvem gjør hva? Det er etablert en bildelingsordning med 12 biler for de som jobber i sentrum. Formålet er å legge til rette for en bærekraftig, effektiv og miljøvennlig forvaltning av kommunale kjøretøy.

4.3 Vurderinger

Planer og framdrift

Kommunen skal ha etablert systemer og rutiner for iverksettelse og gjennomføring av vedtak og planer.

I 2009 fikk Norge en statlig planretningslinje for klima- og energiplanlegging i kommunene. Den satt blant annet krav til at kommunene gjennom planlegging og annen myndighetsutøvelse skulle gå foran i arbeidet med å redusere klimagassutslipp, sikre mer effektiv energibruk og miljøvennlig energiomlegging. I 2018 ble det vedtatt en ny planretningslinje som også omhandler klimatilpasning.

Det er krav om at det skal være etablert en internkontroll med administrasjonens virksomhet for å sikre lover, forskrifter og politiske vedtak følges opp og etterleves. Det er i den sammenheng foretatt anskaffelse av digitalt system for planlegg og rapportering (Framsikt) som ikke er fullt ut tatt i bruk ennå.

Hammerfest kommunes Klima- og miljøplan ble vedtatt i desember 2022 og det har i liten grad vært satt i verk planlagte tiltak. Selv om Hammerfest kommune er sent ute med planlegging av tiltak og virkemidler for klimatilpasning og energiomlegging må det tilføyes at det har vært iverksatt betydelige tiltak tidligere, blant annet er det foretatt innkjøp av el-biler i perioden og det er foretatt opprydding av havn i forbindelse med prosjektet «Ren Havn». Kommunen arbeider med å skaffe seg oversikt over det kommunale fotavtrykket, men arbeidet er ikke kommet langt foreløpig.

Kommunal bygningsmasse

Kommunen skal kunne dokumentere praksis for å følge opp iverksettelse og gjennomføring av oppdrag og tiltak etter klima- og miljøplanen.

I henhold til klima- og miljøplanen er «Oppgradering av bygningsmasse innen 2030» mål nr. 10 i Klima- og miljøplanen, ifølge vår oversikt fra mars 2023 er arbeidet med tiltaket under planlegging. Det er foretatt en gjennomgang av totalforbruk og gjennomsnittlig forbruk av energi i alle kommunale formålsbygg.[16]

Ifølge eksterne kompetansemiljø er det foretatt beregninger om at det er et innsparingspotensiale på 2,9 GWh i kommunale formålsbygg, hva innsparingspotensialet er i øvrige kommunale bygg er det ikke gjort rede for. Det er forventet at arbeidet med oppgradering av kommunale bygg vil gi et vesentlig bidrag til arbeidet med et bedre klima-, miljø og effektiv bruk av energi. Arbeidet med å fremskaffe et grunnlag for en plan for oppgradering av bygningsmasse er i gang.

Innkjøp og kontrakter

Kommunen skal sikre at det stilles krav til klima og miljø i anskaffelser og kontrakter.

Hammerfest kommune har i sine styrende dokumenter vedtatt ulike mål for klima- og miljøkrav i sine anskaffelser. Opprettelse av egen innkjøpsfunksjon bidrar til at kommunen har et godt grunnlag for å stille klima- og miljøkrav i innkjøpsprosessen. Undersøkelsen viser

[16] Tabell over «Energiforbruk utvalgte bygg».

imidlertid at innkjøpskontoret ofte blir involvert for sent i innkjøpsprosessen til at alle nødvendige klima og miljøhensyn som kunne vært relevant, lar seg benytte i den spesifikke anskaffelse. I tillegg er det gitt uttrykk for at økonomi er viktigere enn klima- og miljø.

Når det gjelder innkjøp i det store har Hammerfest kommune anledning til å stille krav om klima og miljø til leverandører og innkjøp gjennom anbudsprosedyrer og rammeavtaler. Vår undersøkelse viser at det er foretatt innkjøp utenom rammeavtaler for om lag 103,8 mill. kroner pr. år, noe som tilsvarer ca. 15 % av de samlede innkjøp. Det kan også forstås som om at det er stilt krav til klima og miljø i innkjøp og anskaffelser for om lag 85 % pr. år.

Vår undersøkelse av et utvalg innkjøp, omfanget av innkjøp utenom rammeavtaler, organisering av innkjøpsfunksjonen og innretningen av innkjøpsrutinene viser at Hammerfest kommune fortsatt har et forbedringspotensiale når det gjelder klima og miljøkrav i innkjøp og anskaffelser.

Bilordning

Kommunen skal kunne dokumentere praksis for å følge opp klima-, miljøkrav og effektiv bruk av energi når det gjelder iverksettelse og gjennomføring av oppdrag, tiltak, planer og anskaffelser

Det arbeides aktivt med bildeling og på sikt få flere utslippsfrie biler. Det er lagt til rette for bedre ressursutnyttelse, redusert forbruk, økt ombruk og deleløsninger. Kommunen har aktive prosjekter vedrørende bildeling, utfasing av fossile kjøretøy og alternativ transport under utvikling, men det gjenstår fortsatt en del.

4.4 Konklusjon

I hvilken grad har kommunen iverksatt planlagte tiltak på klima- og energiområdet.

I denne undersøkelsen har vi undersøkt i hvilken grad kommunen har satt i verk tiltak innenfor områdene fossilfrie kjøretøyer, kommunal eiendomsmasse og innkjøpspolitikk.

Når det gjelder fossilfrie kjøretøyer har kommunen etablert en bildelingsordning med 12 biler for de som jobber i sentrum. Formålet er å legge til rette for en bærekraftig, effektiv og miljøvennlig forvaltning av kommunale kjøretøy.

En strategi for mer effektiv bruk av energi innenfor for bolig og formålsbygg i klima- og miljø-sammenheng er under utarbeidelse. Det er dokumentert et potensiale for energieffektivisering i kommunale formålsbygg som også vil gi økonomiske innsparinger.

Det er et strategisk mål å benytte innkjøpsmakt til å stille krav om klimavennlige løsninger i anskaffelser og innkjøp. Utfordringer knyttet til rutiner og organisering innenfor kommunale innkjøp bidrar til at klima og miljøhensyn som kunne vært relevant, ikke lar seg benytte i den spesifikke anskaffelse. Denne undersøkelsen dokumenterer at anskaffelser i stort omfang foretas uten at de stilles krav om klimavennlige løsninger og effektiv bruk av energi.

Hammerfest kommune har gått til anskaffelse av digitale verktøy for iverksettelse og gjennomføring av vedtak og planer, som ikke er tatt fullt ut i bruk ennå. Hammerfest kommune har i liten grad satt i verk planlagte tiltak på klima- og energiområdet tatt i betraktning at de første statlige planretningslinjer trådte i kraft i 2009.

5 KONKLUSJONER

5.1 Har kommunen innarbeidet tiltak og virkemidler for å redusere utslipp av klimagasser og sikre mer effektiv energibruk og miljøvennlig energiomlegging i sine planer i samsvar med regelverket?

Statlige krav til klimatilpasning kom første gang i 2009 og ble fornyet i 2018. Selv om det har vært iverksatt tiltak for energiomlegging og klimatilpasning har kommunen vært sent ute med planlegging av klimatilpasning og omlegging til mer effektiv bruk av energi.

Kommuneplanens samfunnsdel inneholder tiltak og virkemidler, men mangler vesentlige deler det er stilt krav om. Her mangler blant annet vurderinger av om klimaendringer vil påvirke kritisk infrastruktur, langsiktige utfordringer, mål og strategier.

5.2 I hvilken grad har kommunen iverksatt planlagte tiltak på klima- og energiområdet?

I hvilken grad har kommunen iverksatt planlagte tiltak på klima- og energiområdet.

I denne undersøkelsen har vi undersøkt i hvilken grad kommunen har satt i verk tiltak innenfor områdene fossilfrie kjøretøyer, kommunal eiendomsmasse og innkjøpspolitikk.

Når det gjelder fossilfrie kjøretøyer har kommunen etablert en bildelingsordning med 12 biler for de som jobber i sentrum. Formålet er å legge til rette for en bærekraftig, effektiv og miljøvennlig forvaltning av kommunale kjøretøy.

En strategi for mer effektiv bruk av energi innenfor for bolig og formålsbygg i klima- og miljø-sammenheng er under utarbeidelse. Det er dokumentert et potensiale for energieffektivisering i kommunale formålsbygg som også vil gi økonomiske innsparinger.

Det er et strategisk mål å benytte innkjøpsmakt til å stille krav om klimavennlige løsninger i anskaffelser og innkjøp. Utfordringer knyttet til rutiner og organisering innenfor kommunale innkjøp bidrar til at klima og miljøhensyn som kunne vært relevant, ikke lar seg benytte i den spesifikke anskaffelse. Denne undersøkelsen dokumenterer at anskaffelser i stort omfang foretas uten at de stilles krav om klimavennlige løsninger og effektiv bruk av energi.

Hammerfest kommune har gått til anskaffelse av digitale verktøy for iverksettelse og gjennomføring av vedtak og planer, som ikke er tatt fullt ut i bruk ennå. Hammerfest kommune har i liten grad satt i verk planlagte tiltak på klima- og energiområdet tatt i betraktning at de første statlige planretningslinjer trådte i kraft i 2009.

6 ANBEFALINGER

Revisjonen anbefaler at det foretas en vurdering av fremtidig organisering av innkjøpsfunksjonen med tanke på å kunne nå strategiske mål om å benytte innkjøpsmakt til å stille krav om klimavennlige løsninger i anskaffelser og innkjøp.

Hammerfest kommune anbefales å videreføre det gode arbeid innenfor Klima-, miljø og energieffektivisering som allerede er satt i gang.

7 TABELLER OG VEDLEGG

TILTAKSPLAN

TILTAK NR	NAVN	DELMÅL	STATUS	UNDER PLAN-LEGGING	I VERK-SATT	DELVIS I VERK-SATT	IKKE I VERK-SATT
1	Klimagassutslipp og tap av natur		Kommunen er i en tidlig fase av planlegging og vil jobbe for å beregne utslipp av klimagasser samt vurdere tap av biologisk mangfold ved naturinngrep.	**X**			
2	Tilgang til naturgoder	I startfasen, ting må sees i sammenheng av tiltakene	Kommunen er med å sette fokus på dette ved naturinngrep og utbygginger. Også ved arbeid med vannforskriften.				**X**
3	Luftkvalitet	I bykjernen	Tiltaket er ikke kommet i gang med konkret arbeid, saken er et tema i dialog med Statens vegvesen				**X**
4	Rene strender	Rydding av strender	Kommunen har jobbet godt over flere år og har gode systemer på plass, kommunen er med i det store strandrydde prosjekter.		**X**		
5	Renseanlegg og avløp, vannforsyning	Tilfredsstillende løsning ferdig i løpet av 2027	Oversikt over tilstanden, vann/avløpssystemet er gammelt, utskifting foregår stykkevis og delt, men en helhetlig oppgradering er langt unna.			**X**	

TILTAK NR	NAVN	DELMÅL	STATUS	UNDER PLAN-LEGGING	I VERK-SATT	DELVIS I VERK-SATT	IKKE I VERK-SATT
6	Forvaltning av villmarkspreget og verdifulle naturområder	Færrest mulig inngrep og nedbygging av gjenværende, uberørt natur	Kommunen er i gang med å utarbeidekommunedelplan for biologisk mangfold, planen skal være ferdig i løpet av året. Planen vil bidra til større fokus på naturverdier.	**X**			
7	Etablere grønt næringsfond	Klima og miljø er et sentralt tema i all næringsutvikling med tilhørende arealinngrep i kommunen.	Det vil bli stilt grønne krav til statuttene for tildeling av eksisterende næringsfond. Har etablert et klima- og miljøfond.	**X**			
8	Dialog med næringslivet om klima- og miljøtiltak.	Klima og miljø er et sentralt tema i all næringsutvikling med tilhørende arealinngrep i kommunen.	Det foregår en løpende dialog internt i avdelingen om emnet. Vi prioriteres ved dialog og kontakt med næringslivet i kommunen.	**X**			**X**
9	Lokale energikilder	Vi utnytter lokale energikilder optimalt, deriblant fjernvarmeanlegget og andre lokale muligheter for energiutnytting	Det er etablert et lokalt energiprosjekt for å se på bl.a. muligheten til å se på mulighetene for å utnytte lokale energikilder				**X**
10	Kommunal bygningsmasse	Oppgradering av bygningsmasse innen 2030	Eiendomsavdelingen arbeider med en lokal energiplan og behovet for oppgradering av egne eiendommer.	**X**			
11	Klimafotavtrykk- og enøk-analyse	Oppgradert kommunal bygningsmasse innen 2030	Eiendomsavdelingen arbeider med en lokal energiplan og behovet for oppgradering av egne eiendommer. Vil også kunne gi bedre tallgrunnlag for kommunens fotavtrykk.	**X**			

TILTAK NR	NAVN	DELMÅL	STATUS	UNDER PLAN-LEGGING	I VERK-SATT	DELVIS I VERK-SATT	IKKE I VERK-SATT
12	Elektrifisering av havneanlegg	Oppgradert kommunal bygningsmasse innen 2030	Noe er gjennomført og flere anlegget er under planlegging.				**X**
13	Insentiver til alternativ transport	De ansatte i kommuneorganisasjonen bruker kollektiv og sykkel til og fra jobb innen 2027.	De arbeides med prosjekter knyttet til arbeidet med bildeling. Kommunen vil etter hvert foreslå tiltak for at flere setter igjen bilen hjemme.				**X**
14	Bildeling, utfasing av fossile kjøretøy og alternativ transport	Vi har lagt til rette for bedre ressursutnyttelse, redusert forbruk, økt ombruk og deleløsninger.	Det arbeides aktivt med prosjektet bildeling og på sikt få flere utslippsfrie biler.			**X**	
15	Kommunal klima- og miljøpraksis	Vi har lagt til rette for bedre ressursutnyttelse, redusert forbruk, økt ombruk og deleløsninger.	Ikke kommet i gang ennå, men vil etter hvert se på kommunalt matsvinn, gjenbruk av elektronikk og annet kontormateriell.			**X**	
16	Reduksjon av kommunal reisevirksomhet	Vi har lagt til rette for bedre ressursutnyttelse, redusert forbruk, økt ombruk og deleløsninger	Perioden under Covid har gitt gode erfaringer som vil gi mulighet for endring av reisevirksomhet i en fremtid praksis. Det oppfordres til bruk av teams ol.			**X**	
17	Etablere en kommunal tverrfaglig klima- og miljøgruppe	Vi har lagt til rette for bedre ressursutnyttelse, redusert forbruk, økt ombruk og deleløsninger	Vil se på mulighetene om å opprette en tverrfaglig klima/miljøgruppe for å diskutere relevante problemstillinger i klima og miljøsammenheng.				**X**

TILTAK NR	NAVN	DELMÅL	STATUS	UNDER PLAN-LEGGING	I VERK-SATT	DELVIS I VERK-SATT	IKKE I VERK-SATT
18	Miljøkrav i anskaffelser	Vi har lagt til rette for bedre ressursutnyttelse, redusert forbruk, økt ombruk og deleløsninger	Tema drøftet med innkjøpsavdelingen	**X**			
19	Bærekraftig reint havn-prosjekt	Vi har lagt til rette for bedre ressursutnyttelse, redusert forbruk, økt ombruk og deleløsninger	Vil forhåpentligvis bli en del av prioriteringene ved utvikling av nytt havneareal.				**X**
20	Bidra til lokal matproduksjon	Innbyggerne får tilgang til å produsere lokal mat	Det er nylig igangsatt et prosjekt for lokal matdyrking og kommunens rolle i dette. Det er forslag om å sette av arealer til dette i arealplansammenheng, prosjektbeskrivelse utarbeidet	**X**			
21	Arealregnskap	Til enhver tid ha oppdatert kompetanse om naturverdiene våre. Ta i bruk ny kunnskap	Planavdelingen har en rimelig god oversikt. Vil følges opp fortløpende.	**X**			
22	Fremmede og uønskede arter	Til enhver tid ha oppdatert kompetanse om naturverdiene våre. Ta i bruk ny kunnskap	Ha oversikt over svartelistede arter i kommunen. Ingen plan for bekjempelse er foreløpig utarbeidet, men vil bli deltema i kommunedelplanen for biologisk mangfold.	**X**			
23	Kunnskapsformidling innenfor naturmangfold og klima	Til enhver tid ha oppdatert kompetanse om naturverdiene våre. Ta i bruk ny kunnskap.					**X**

ENERGIFORBRUK UTVALGTE BYGG

Energiforbruk 2017 og 2018	areal	KWh 2018	E-kjele	Fjern-varme	Energiforb 2018 KWH	2018 KWh/m2	Tot energi 2017/KWh
Breilia skole	10100	639365	127009	842650	1609024	159,30	1521186
Baksalen skole	6750	211911			211911	31,394	665422
Daltun skole	816	101878			101878	124,85	72582
Fjordtun skole	5355	445661	456871		902532	168,54	1118948
Fuglenes skole	3450	473472			473472	137,23	482518
Forsøl skole	1414	281351			281351	198,97	261972
Elvetun skole	1200	212706			212706	177,25	202469
Reindalen skole	2860	600017			600017	209,79	680246
Skihuset skole	215	31872			31872	148,24	36329
Akkarfjord skole	1120	366120			366120	326,89	472307
Totalt skole	**33280**	**3364353**	**583880**	**842650**	**4790883**	143,95	5513979
Rypefjord barnehage	675	150965			150965	223,65	149909
Elvetun barnehage gml	600	139763			139763	232,93	190189
Elvetun barnehage ny	800	125020			125020	156,27	126231
Radioen barnehage	750	21429			21429	28,57	237388
Mylingen barnehage	809	64024			64024	79,13	84533
Håja Barnehage	1830	212513			212513	116,12	265904
Reindalen barnehage	600	139605			139605	232,67	139605
Nissenskogen Barnehage	515	97330			97330	188,99	93701
Breidablikk barnehage (490m2)							
Totalt barnehager	**6579**	**950649**			**950649**	144,49	1287460
Kirkeparken (KOS)	6942	678238	152531	878474	1709243	246,21	687862
Kirkeparken (Oms.bolig) (885m2)							
Rypefjord sykehjem	3210	443509	701505		1145014	356,70	1128600
Rypefjord Aldersp. ((715m2)	715	171395			171395	239,71	205662
Vegaveien (1000m2)	1000	314661			314661	314,66	
Utsikten bokollektiv	1010	287565			287565	284,71	286305
Finnmarksveien 65	1450	247136			247136	170,43	216325
Skaidiveien 20	939	174292			174292	185,61	161997
Turistveien 41	537	89738			89738	167,10	114643
Idrettsveien 56 Montenegro	900						
Totalt institusjonslokaler	**16703**	**2406534**	**854036**	**878474**	**4139044**	247,80	2801394

Energiforbruk 2017 og 2018	areal	KWh 2018	E-kjele	Fjern-varme	Energiforb 2018 KWH	2018 KWh/m2	Tot energi 2017/KWh
Kommunehuset	3620	155654		250842	406496	112,29	438027
Strandparken NAV kommune	332	367749		322540	690289	2079,18	698188
Strandparken Helse og pl, adm	456						
Strandparken Legetj	1084						
Strandparken helsesøster	471						
Sanitetsbadet kontorer (bygg tot 1400)	700	137633		204286	341919	488,45	246682
IT-avd,Kirkekontor	420	43885			43885	104,48	46371
Storgata 24	963	92036		119810	211846	219,98	107369
Breidablikk driftsbygning	1890	82763	251532		334295	176,87	313213
Strandgata 49	355	11095			11095	31,25	12445
strandgata 71-79 kontorlokaler	960	201749	50	176721	378520	394,29	378410
Gml Baks			245916		245916		
Totalt administrasjonslokaler	**13141**	**1224649**	**525996**	**1264765**	**3015410**	229,46	2622063
Isbjørnhallen	7059	1064266	215652		1 279 918	181,31	1418189
Breidablikkhallen	4752	445859	629290		1 075 149	226,25	1012969
Flerbrukshallen	5860	490462			490 462	83,69	500445
Sanitetsbadet basseng	700	137633		204286	341 919	488,45	490604
Totalt idrettsbygg	**18371**	**2138220**	**844942**	**204286**	**3187448**	173,50	3422207
AKS	5056	855244	0	942874	1798118	355,64	2347946
Bootleg	570	41489			41489	72,787	113493
Biblioteket	1960	285428			285428	145,62	247502
Gjenreisningsmuseet	600	1026883			1026883	1711,47	1022315
Totalt kulturbygg	**8186**	**2209044**	**0**	**942874**	**3151918**	385,03	3731256
Totalt utvalgte bygg	96260	12293449	2808854	4133049	19235352	199,82	19378359

8 KILDER OG LITTERATUR

Rettslige kilder og faglitteratur

- Lov om planlegging og byggesaksbehandling
- Forskrift av 28. september 2018 Statlige planretningslinjer for klima- og energiplanlegging og klimatilpasning.
- Lov om offentlige anskaffelser
- Forskrift om offentlige anskaffelser
- Kommuneloven
- Veileder internkontroll i kommunesektoren
- Prop.51 L (2015-2016) Offentlige anskaffelser

Kommunale dokumenter

- Hammerfest kommunes planstrategi
- Kommuneplanens samfunnsdel 2021-2023
- Kommuneplanens arealdel
- Grønne Hammerfest
- Klima- og miljøplan 2022-2027
- Budsjett- og økonomiplan (klimabudsjett)
- Tematiske planer og strategier som omhandler klima- og miljø
- Energiforbruk 2017 og 2018 utvalgte bygg

Andre kilder:

- www.statsbygg.no/energi
- Energi i statsbygg og byggenæringen

Vedlegg 1: Kommunedirektørens kommentarer

Hammerfest kommune
Hámmerfeastta suohkan

Kommunedirektør

Vest-Finnmark Kommunerevisjon Iks Oarje-Finnmarkku Suohkanrevisuvdna Sgo
Postboks 1023
9503 Alta

Dato: 14.07.2023
Vår ref: 23/718- 12
Deres ref:
Saksbehandler: Elisabeth Paulsen
Telefon:

Forvaltningsrevisjonsrapport "Klima-, miljø og energi" - kommunedirektørens uttalelse

Det vises til oversendt forvaltningsrapport «Hammerfest kommune, Klima, miljø og energi» 30.06.23.

Vi har gjennomgått rapporten med vekt på konklusjoner og anbefalinger.

Det som er skrevet i rapporten er gjenkjennbart og anbefalingene tas så langt til orientering.

Med hilsen

Elisabeth Paulsen
kommunedirektør

Dette dokumentet er elektronisk godkjent og har derfor ingen signatur

Vedlegg 2: Revisjonskriterier

Revisjonskriterier er samlebetegnelsen på de krav og forventninger som brukes i den enkelte forvaltningsrevisjon for å vurdere den reviderte virksomhet. Faktagrunnlaget vurderes opp mot kriteriene og danner basis for de analyser og vurderinger som foretas, og de konklusjoner som trekkes. Kriteriene er også presentert i innledningen til det enkelte delkapittel for å gi leseren en bedre oversikt over innholdet.

Nedenfor følger en presentasjon av revisjonskriteriene som er lagt til grunn i undersøkelsen, der det blir redegjort for grunnlaget for kriteriene:

Problemstilling 1:

Har kommunen innarbeidet tiltak og virkemidler for å redusere utslipp av klimagasser og sikre mer effektiv energibruk og miljøvennlig energiomlegging i sine planer i samsvar med regelverket?

Revisjonskriterier:

- Kommunen skal i sin overordnede planlegging innarbeide tiltak og virkemidler for å redusere utslipp av klimagasser og sikre mer effektiv energibruk og miljøvennlig energiomlegging.
- Kommuneplanens samfunnsdel skal inkludere en overordnet vurdering av om klimaendringer vil påvirke langsiktige utfordringer, mål og strategier.
- Planer som behandler klima- og energispørsmål, skal følges opp gjennom handlingsdelen og mer detaljerte planlegging.
- Planer som behandler klima- og energispørsmål, skal vurderes revidert hvert fjerde år.

Revisjonskriteriene er utledet fra:

Forskrift av 28. september 2018 Statlige planretningslinjer for klima- og energiplanlegging og klimatilpasning.

I henhold til statlige planretningslinjer for klima- og energiplanlegging, skal kommunen i sin overordnede planlegging innarbeide tiltak og virkemidler for å redusere utslipp av klimagasser, der det også tas hensyn til effektiv ressursbruk for samfunnet. Tiltak og virkemidler bør også sikre mer effektiv energibruk og miljøvennlig energiomlegging. Planer som behandler klima- og energispørsmål skal følges opp gjennom kommuneplanens handlingsdel og mer detaljert planlegging, og legges til grunn og gi føringer for kommunene.

Den statlige planretningslinjen slår fast at kommunen bør se tiltak for klimatilpasning og klimagassreduksjoner i sammenheng der det er relevant se punkt 1. Det er viktig å planlegge for løsninger som både reduserer utslippene og som reduserer sårbarhet og risiko som følge av klimaendringer.

Problemstilling 2:

I hvilken grad har kommunen iverksatt planlagte tiltak på klima- og energiområdet?

Formuleringen av vedtatt problemstilling vurderes å være lite hensiktsmessig, revisor legger følgende forståelse av problemstillingen til grunn i det videre arbeidet.

Alt:

Har kommunen iverksatt planlagte tiltak i henhold til i henhold til fremdriftsplan.

Revisjonskriterier:

- Kommunen skal ha etablert systemer og rutiner for iverksettelse og gjennomføring av vedtak og planer
- Kommunen skal sikre at det stilles krav til klima og miljø i anskaffelser og kontrakter
- Kommunen skal kunne dokumentere praksis for å følge opp iverksettelse og gjennomføring av oppdrag og tiltak etter klima- og miljøplanen.

Revisjonskriteriene er utledet fra:

Kommuneloven § 25-1:

Kommuneloven § 25-1 stiller krav om at kommunen skal ha etablert en internkontroll med administrasjonens virksomhet for å sikre lover, forskrifter og politiske vedtak følges opp og etterleves. Internkontroll skal tilpasses virksomhetens størrelse og egenart, det samme gjelder interne rapporteringsrutiner som er en del av kommunens internkontroll. Kommunedirektøren er ansvarlig for internkontrollen.

Lov om offentlige anskaffelser § 5:

Det går det frem av § 5 andre ledd at det skal stilles egnede krav og kriterier i ulike trinn i anskaffelsesprosessen «slik at offentlige kontrakter gjennomføres på en måte som fremmer hensyn til miljø, innovasjon, arbeidsforhold og sosiale forhold, forutsatt at kravene og kriteriene har tilknytning til leveransen».[17]

Kommuneplanens samfunnsdel og Klima- og miljøplan 2022-2027:

I kommuneplanens samfunnsdel[18] er et av de mest sentrale bærekraftsmål å planlegge å gjennomføre innovative og lønnsomme energitiltak i kommunale bygg, herunder energiforsyning i egne bygg. I klima- og miljøplanen ligger det også en formulering om å «Feie for egen dør»[19] hvor det gjelder å redusere utslipp fra egne kjøretøy samt energiforsyning i egne bygg.

[17] Det er slått fast i flere stortingsmeldinger og handlingsplaner at offentlige oppdragsgivere skal gå foran og bruke markedsmakten sin til å redusere skadelig miljøpåvirkning og fremme klimavennlige løsninger i anskaffelsene sine, blant annet.
[18] Klima- og miljøplan 2022-2027, s.3.
[19] Klima- og miljøplan 2022-2027, s.4.

Vedlegg 3: Metode og gjennomføring

Generelt om forvaltningsrevisjon

Forvaltningsrevisjon er en lovpålagt oppgave. Forvaltningsrevisjon innebærer å gjennomføre systematiske vurderinger av kommunens økonomi, produktivitet, regeletterlevelse, måloppnåelse og virkninger ut fra kommunestyrets vedtak.

De sentrale elementene for planlegging, gjennomføring og kvalitetssikring av forvaltningsrevisjoner bygger på *Standard for forvaltningsrevisjon* (RSK 001). Standarden angir god kommunal revisjonsskikk i forvaltningsrevisjon. Med utgangspunkt i temaer og problemstillinger som ligger i oppdraget fra kontrollutvalget, utledes relevante revisjonskriterier. Deretter kartlegges og beskrives de undersøkte virksomhetenes systemer, praksis eller resultater på aktuelle områder. Faktabeskrivelsen blir så vurdert opp mot revisjonskriteriene, med vekt på avvik og sammenfall. Dette leder frem til konklusjoner og eventuelle anbefalinger.

Beskrivelse av prosjektgjennomføringen

Forvaltningsrevisjonen er gjennomført i henhold til gjeldende standard for forvaltningsrevisjon[20].

Oppstartbrev ble sendt kommunedirektøren den 16.januar med anmodning om å oppnevne kommunens kontaktperson i oppdraget. Oppstartsmøte ble gjennomført den 8.februar og innsamling av data ble satt i gang samme dag ved intervju av relevante fagpersoner fra kommunen

I denne forvaltningsrevisjonen har vi gjennomført fokusgruppeintervju og e-postintervju med fagfolk innenfor eiendomsforvaltning, innkjøp, bilordning og arealplanlegging mv. og vi har gjennomført dokumentanalyse av kommuneplanens samfunnsdel og -arealplan, kommuneplanens planstrategi, klima- og miljøplanen, rapporter, møtereferater og andre interne dokumenter som går fram av denne rapport. Referater fra intervju er verifisert av deltakerne og alle data som er fremkommet muntlig og som er brukt i rapporten er akseptert av kilden.

I klima- og miljøplanen er det lagt opp til 23 «Oppdrag» som skal sørge for at delmål, strategier og mål oppnås. Ifølge vår gjennomgang er ett «Oppdrag» av de 23 som det er lagt opp til satt i verk og fire «Oppdrag» delvis iverksatt.[21] Øvrige «Oppdrag» er ikke iverksatt, delvis iverksatt eller under planlegging.

Revisor har ikke sett det som hensiktsmessig å følge opp alle 23 oppdrag i denne rapport, vi har imidlertid sett nærmere på noen få områder for å besvare kontrollutvalgets problemstillinger, dette er bruk av energi i kommunal bygningsmasse, innkjøp og kontrakter og bilordning (ref. Vår forståelse av oppdraget i Prosjektskissen for dette prosjektet).

Det ble foretatt seks intervju i løpet av 15. og 16. februar og oppfølgende intervju med innkjøpsavdelingen ble gjennomført den 7.mars for å gjennomføre detaljkontroller og å innhente supplerende data.

Valgte metoder

Metode er samlebetegnelsen på de framgangsmåtene som benyttes for å samle inn og analysere data som kan gi svar på problemstillingen i en undersøkelse.

Kvalitativ metode er en forskningsmetode som brukes ved innsamling og analyse av kvalitative

[20] RSK 001Standard for forvaltningsrevisjon fastsatt av Norges kommunerevisorforbunds styre 1. februar 2011
[21] Se TILTAKSPLAN under tabeller I denne rapport.

data. Dette er data som vanligvis foreligger i form av tekst, i motsetning til kvantitative data, som uttrykkes i form av tall eller mengdetermer. Metoder for innsamling av kvalitative data kan være observasjon, intervjuer eller kvalitativ innholdsanalyse. Kvalitative studier omfatter gjerne et fåtall enheter, men metoden er egnet til å oppnå en dypere kunnskap om den utvalgte enhet.

Triangulering brukes om det å referere til observasjoner ved å bruke minst to ulike perspektiver. Ved å kombinere forskjellige perspektiver kan man avdekke svakheter ved perspektivene hver for seg. Om de ulike perspektivene peker i ulik retning så indikerer det at perspektivene har skjevhet, mens om perspektivene peker i samme retning kan det indikere at resultatene har høy validitet. I denne forvaltningsrevisjonen har vi søkt å triangulere innsamlet data ved dokumentanalyse og intervju mot forskjellige kilder, tidspunkt og personer.

Vi har gjennomført detaljkontroll av et mindre antall anskaffelser og foretatt analytiske kontroller av utvalgte innkjøp. Det har imidlertid vært en utfordring å triangulere data for noen av revisjonskriteriene for å gi datagrunnlaget tilstrekkelig validitet.

Gyldighet og pålitelighet

Kommunerevisjonens kvalitetssikring av datagrunnlaget omfatter en vurdering av dataenes gyldighet og pålitelighet. Med gyldighet menes hvor godt man klarer å måle det man har til hensikt å måle eller undersøke, mens pålitelighet refererer til hvor nøyaktig innsamlingen av data har vært.

Undersøkelsen bygger på data innhentet ved hjelp av flere metoder og fra ulike datakilder, som for eksempel intervju og gjennomgang av plandokumenter vedtatt av kommunestyret som har blitt stilt opp mot krav i lov og forskrift. Der hvor det har vært en oppgave å måle kommunens praksis opp mot virkeligheten har det vært gjennomført detaljkontroller av dokumentgrunnlaget.

I vårt utvalg på åtte innkjøp fant vi fire innkjøp hvor det ikke var stilt krav til klima- og miljø. Dette utgjør 50% og dersom man projiserer dette opp til å omfatte alle innkjøp er det lett å trekke konklusjonen om at hvert annet innkjøp er foretatt uten at det er stilt krav til klima- og miljø. Vårt utvalg er imidlertid såpass lite at undersøkelsen alene ikke inneholder tilstrekkelig materiale til å trekke en slik konklusjon. Undersøkelsen er imidlertid etter vår vurdering, stor nok til å konkludere med at det er foretatt innkjøp uten at det er stilt krav til klima- og miljø, da det ikke er stilt spørsmål ved størrelsen på innkjøp uten miljøkrav.

Referater fra intervju er verifisert av deltakerne. Noen av tilbakemeldingene har vært av en slik karakter at det har medført korrigeringer av rapporten.

Samlet sett mener vi at datagrunnlaget gir et tilfredsstillende pålitelig og gyldig grunnlag for våre vurderinger og konklusjoner

Intern kvalitetssikring

Vest-Finnmark kommunerevisjon IKS har et kvalitetskontrollsystem i samsvar med internasjonal standard for kvalitetskontroll ISQC1[22]. Undersøkelsen og rapporten er vurdert å ha nødvendig faglig og metodisk kvalitet, herunder også konsistens mellom bestilling, problemstillinger, revisjonskriterier, data, vurderinger og konklusjoner.

22 International Standard on Quality Control 1

Høring

Kommunedirektøren har fått anledning til å gi uttrykk for sitt syn på de forhold som fremgår av rapporten. Rapporten ble sendt kommunedirektøren på høring den 26.mai d.å. I kommunens høringssvar som forelå den 23.juni lå det flere tilbakemeldinger på høringsutkastet som førte til noen endringer i vurderinger og konklusjoner.

Rapporten ble sendt på ny høring 30.juni, svar forelå den 17.juli.

Høringssvaret fremgår av rapportens vedlegg 1.

Vedlegg 4: Oppdragsansvarlig forvaltningsrevisors egenerklæring

Innledning

Ifølge kommuneloven § 24-4 skal revisor være uavhengig og ha god vandel. Nærmere krav til revisors uavhengighet og vandel følger av forskrift om kontrollutvalg og revisjon §§ 16-19.
Kravene til uavhengighet og objektivitet gjelder for alle som utfører revisjon for kommunen, herunder regnskapsrevisjon, forvaltningsrevisjon og eierskapskontroll. Dette omfatter både oppdragsansvarlig revisor, medarbeidere på oppdraget og eventuelt andre som er engasjert på oppdraget.

Vest-Finnmark kommunerevisjon IKS har et kvalitetskontrollsystem i samsvar med internasjonal standard for kvalitetskontroll (ISQC 1). Kvalitetskontrollsystemet omfatter dokumenterte retningslinjer og rutiner for etterlevelse av etiske krav, faglige standarder og krav i gjeldende lovgivning og annen regulering. Som en del av kvalitetskontrollsystemet har vi rutiner for å følge opp og sikre at revisjonsteamet har tilstrekkelig uavhengighet.

Ifølge kontrollutvalgs- og revisjonsforskriften § 19 skal oppdragsansvarlig revisor hvert år, og ellers ved behov, gi en skriftlig egenvurdering av sin uavhengighet til kontrollutvalget. Denne egenvurderingen følger nedenfor.

Oppdragsansvarlig forvaltningsrevisors vurdering av uavhengighet i forhold til

Forskriftskrav	Oppdragsansvarlig revisors egenvurdering
Overordnet krav til uavhengighet (§ 16)	Undertegnede bekrefter at det ikke foreligger spesielle forhold som er egnet til å svekke tilliten til revisors uavhengighet og objektivitet.
Tilknytning til den reviderte virksomheten (§ 17)	Undertegnede har ikke selv eller nærstående som har en slik tilknytning til den reviderte eller kontrollerte virksomheten eller virksomhetens ansatte eller tillitsmenn at den er egnet til å svekke revisorens uavhengighet og objektivitet.
Stillinger i kommunen (§ 18 a)	Undertegnede har ikke stillinger eller verv i kommunen.
Stillinger i virksomhet (§ 18 b)	Undertegnende har ikke andre stillinger i en virksomhet som kommunen deltar i eller er eier av, utover at Vest-Finnmark kommunerevisjon IKS utfører revisjon og er organisert som et interkommunalt selskap.
Medlem av styrende organer (§ 18 c)	Undertegnede er ikke medlem av styrende organer i virksomhet som kommunen eller fylkeskommunen deltar i eller er eier av, utover at Vest-Finnmark kommunerevisjon IKS utfører revisjon og er organisert som et interkommunalt selskap.
Deltakelse eller funksjoner i annen virksomhet (§ 18 d)	Undertegnede deltar ikke i, eller har funksjoner i en annen virksomhet, som kan medføre at revisors interesser kommer i konflikt med interessene til kommunen, eller på annen måte er egnet til å svekke tilliten til revisor.
Rådgivning eller andre tjenester (§ 18 e)	Før slike tjenester gjør undertegnede en vurdering av rådgivningens eller tjenestens art med hensyn til revisors uavhengighet og objektivitet. Dersom vurderingen konkluderer med at utøvelse av slik tjeneste kommer i konflikt med kontrollutvalgs- og revisjonsforskriften § 18 e, utfører vi ikke tjenesten. Revisor vurderer hvert enkelt tilfelle særskilt. Revisor besvarer løpende spørsmål/henvendelser som er å betrakte som veiledning og bistand og ikke revisjon. Undertegnede er bevisst på at også slik veiledning må skje med varsomhet og på en måte som ikke binder opp revisors senere revisjons- og kontrollvurderinger. Undertegnede har ikke ytet rådgivnings- eller andre tjenester overfor kommunen som kommer i konflikt med denne bestemmelsen.
Tjenester under kommunens egne ledelses- og kontrolloppgaver (§ 18 f)	Undertegnede har ikke ytet tjenester overfor som hører inn under kommunens egne ledelses- og kontrolloppgaver.
Fullmektig for den revisjonspliktige (§ 18 g)	Undertegnede opptrer ikke som fullmektig for.

Aud S Opgård
Oppdragsansvarlig forvaltningsrevisor